

Személyiségpszichológia Műhelymunka

**CYBERBULLYING A TEMPERAMENTUM, AZ AGRESSZIÓ ÉS AZ
ÖNKONTROLL TÜKRÉBEN**

2013/14. II. félév

Készítette: Salpauer Erzsébet

Témavezető: Matuszka Balázs

Tartalom

ABSZTRAKT	3
NYILATKOZAT A SZERZŐSÉGI SZABÁLYOK BETARTÁSÁRÓL	4
I. ELMÉLETI HÁTTÉR	5
1.1. BULLYING.....	5
1.2. CYBERBULLYING	9
II. KÉRDÉSFELTEVÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK.....	14
2.1. A VIZSGÁLAT CÉLJA.....	14
2.2. HIPOTÉZISEK	14
III. MÓDSZERTAN.....	15
3.1. VIZSGÁLATI MINTA	15
3.2. ELJÁRÁS.....	15
3.3. ESZKÖZÖK.....	16
3.4. STATISZTIKAI ELEMZÉSEK.....	20
IV. EREDMÉNYEK	20
4.1. LEÍRÓ STATISZTIKA.....	20
4.2. HIPOTÉZISVIZSGÁLAT	24
V. MEGBESZÉLÉS	29
VI. KORLÁTOK.....	36
VII. KITEKINTÉS	37
VIII. IRODALOM.....	39
IX. MELLÉKLETEK.....	42
9.1. FELHASZNÁLT KÉRDŐÍVEK.....	42
9.2. SPSS OUTPUT	55
X. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	66

ABSZTRAKT

Háttér: Ybarra (2012) szerint a cyberbullying jelensége jelentős szerepet játszik a tinédzserek mentális jóllétének életében, ugyanis jelenléte depresszív tünet-együtteshez, viselkedési problémákhoz, illetve szerhasználatához is vezethet. Érdekes lenne tehát közelebbről megvizsgálni, hogy az elektronikus terrorizálás milyen összefüggést mutat a személyiséggel.

Cél: Jelen kutatás célja a személyiség azon aspektusainak feltárása, amelyek az agresszió, az önkontroll és a temperamentum dimenzióin át próbálnak meg összefüggéseket találni a jelenség résztvevőinek személyiségvonásai között.

Módszerek: A vizsgálatokhoz használt kérdőívsomag tartalmazta a TCI temperamentum skáláit, az Agresszió Kérdőívet, az Önkontroll Kérdőívet, és a Cyberbullying és Online Agresszió Kérdőív jelen kutatás számára magyarra fordított változatát.

Eredmények: A statisztikai elemzések alapján úgy tűnik, hogy a jutalomfüggőség nem játszik jelentős szerepet a cyberbullying jelenségében. Az újdonságkeresés dimenzióban szignifikáns különbség található az „elkövető és áldozat” valamint az áldozati csoport között. Az eredmények alapján feltételezhető, hogy a magas ártalomkerülés egyike lehet azon temperamentumtényezőknek, amelyek a cyberbullying áldozatok körében általánosan megjelennek. A vizsgált mintán végzett számítások alapján azonban nem találtunk szignifikáns különbséget a csoportok között az agresszió mértéken, azonban szignifikáns különbség mutatkozott az önkontroll dimenziójában.

Következtetés: A cyberbullying és a személyiségtényezők összefüggéseinek megállapítása segíthet abban, hogy időben felismerhetővé váljanak a veszélyeztetett fiatalok, és megfelelő prevenciós módszerekkel segíthessünk megoldani a problémát.

Kulcsszavak: Cyberbullying, Temperamentum, Önkontroll, Agresszió, Prevenció

NYILATKOZAT A SZERZŐSÉGI SZABÁLYOK BETARTÁSÁRÓL

Alulírott Salpauer Erzsébet jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a „**CYBERBULLYING A TEMPERAMENTUM, AZ AGRESSZIÓ ÉS AZ ÖNKONTROLL TÜKRÉBEN**” című műhelymunkámat magam készítettem, azt sem más műhelymunka kurzusra, sem szakdolgozatként, sem ezen, sem más egyetemen és szakon, sem én sem más be nem adta értékelésre.

Mindezek alapján jelen dolgozat önálló munkám, annak elkészítésekor betartottam a szerzői jogról szóló 1999. LXXVI törvény szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.

Fentiekén kívül kijelentem, hogy az önállóságra vonatkozóan, a dolgozat készítése közben konzulensem nem tévesztettem meg.

I. ELMÉLETI HÁTTÉR

Az iskolai erőszak jelensége az 1980-as évek óta egyre jelentősebb szerepet tölt be a szakirodalomban, azonban az erre irányuló kutatások közül csak viszonylag kevés foglalkozik azzal, hogy a jelenség milyen összefüggést mutat a személyiségtényezőkkel. Az utóbbi időben egyre gyakoribb példákat találunk a bullying új platformokon megjelenő változatára: a cyberbullyingra, amely az Internet és az okostelefonok térhódításával egyre figyelemfelkeltőbbé vált. Ezen jelenség vizsgálata magyarországi kamaszkori és fiatal felnőttkori populációban érdekes kutatásnak bizonyulhat. Az internet és a közösségi oldalak használata ugyanis kiemelkedően fontos szerepet tölt be a tinédzserek, és felnőttek életében, így feltárásával ennek pszichológiai tényezői is jobban megérthetővé válhatnak. Jelen vizsgálat célja egy olyan kutatás elkészítése, amely a temperamentum, az agresszió és az önkontroll dimenzióiban vizsgálja meg a cyberbullying jelenségét.

1.1. BULLYING

1.1.1 DEFINÍCIÓ

A bullying, vagy megfélemlítés, esetleg terrorizálás, vagy zsarnokoskodás, a bántalmazás egyik fajtája, amely érzelmi, szóbeli, és fizikai formából tevődik össze. A kortárs csoportokban, vagy munkahelyeken előforduló megfélemlítést peer abuse-nak is nevezik, amit leginkább kortársak közötti megfélemlítésként lehetne fordítani (Bennett, 2006). Eszerint bármely olyan helyzetben találkozhatunk bullying-gal, ahol az emberek kapcsolatba kerülnek egymással, ilyen jelentős terület például az iskola is.

A bullying gyakori fordítása még az „iskolai zaklatás”, Figula (2004) definíciója szerint „az agresszív viselkedés egyik fajtája, amelyben a diákot egy, vagy több társa (illetve egy vagy több személy) ismétlődően és hosszú időn keresztül negatív cselekedetnek teszi ki. Negatív cselekedetnek minősíthető, ha valaki szándékosan sérülést vagy kellemetlenséget okoz, vagy próbál okozni. Nem azonos az „iskolai erőszak” fogalmával, ami az agresszív viselkedés egy fajtája. Az iskola világában a verbális, a fizikai és pszichikai erőszak számos formában regisztrálható” (Figula, 2004, 212. oldal).

Először Svédországban kezdtek el foglalkozni az iskolai erőszak problémakörével, majd néhány évvel később világviszonylatban is felfigyeltek a jelenségre (pl. Egyesült Államokban). Az iskolai zaklatás jelenségével először átfogóan Dan Olweus foglalkozott

1978-ban kiadott könyvében. Az általa meghatározott definíció szerint „a diákot zaklatás vagy elnyomás éri akkor, ha ismétlődően és hosszú időn keresztül negatív cselekedeteknek teszi ki egy vagy több más diák. Negatív cselekedetnek minősül, ha valaki szándékosan sérülést vagy kényelmetlenséget okoz- vagy próbál okozni- másnak, ami tulajdonképpen megegyezik az agresszív viselkedés definíciójával.” (Olweus, 1973b, lásd in *Educatio*, 1999/IV szám 717. old.). Noha időnként előfordulnak olyan események, amelyek egyszeri előfordulása is súlyos zaklatásnak minősülhet, a fenti definíció hangsúlyozza a jelenség hosszú időn át történő negatív voltát. Olweus meghatározásában a zaklatás, az agresszió, vagy az agresszív viselkedés egyik fajtája, ám a legújabb kutatási irányzatok már elkülönítik az iskolai erőszak és az agresszió fogalmát. Ehhez kapcsolódóan érdemes megvizsgálni az agresszió definícióját is. A témával foglalkozó kutatások során több meghatározás is született, ilyen például a Dan Olweus és Berkowitz által írott definíció, mely szerint az agresszió „olyan viselkedés, amellyel valaki szándékosan sérülést, vagy kényelmetlenséget okoz a másiknak” (Olweus, 1973b, Berkowitz, 1993, lásd in *Educatio* 1999, 718. old.).

Olweus (1973b) hagyományos definíciójában még nem jelenik meg az a gondolat, amely a legújabb kutatásokban mára elfogadottá vált. Eszerint az iskolai erőszak témakörébe tartozik a verbális erőszak és a lelki terrorizálás is, ám még mindig nincs teljes konszenzus annak tekintetében, hogy valójában mely konkrétumok tartoznak még a jelenségkörbe (Smith, 2004). Magyarországon Árány Tamás Lajos oktatási ombudsman indítványára 2009-ben átfogó vizsgálat indult az iskolai erőszak témájának bemutatására, amelyben segédkezett Joshua Aronson is (Dóczy-Vámos, 2010). A magyarországi vizsgálatokban megfogalmazott definícióba már az anyagi-, és tárgyi javak épsége is bele tartozott: „az agresszió pszichológiai ihletésű fogalmának számos értelmezése alapján (Mihály, 2000; Buda és mtsai., 2008) magyarázva az iskolai agresszió jelenségét ebben a kutatásban agresszív viselkedésnek tekintjük azt a szándékolt –tehát nem véletlenszerűen bekövetkezett- cselekvést, amely valamilyen fizikai, anyagi vagy lelki károkozással, sérüléssel jár.” (Árány és Aronson, 2010, 149. oldal).

Olweus (1978) hagyományos értelmezése szerint zaklatás akkor történik, ha az alábbi három tényező jelen van: „az agresszív viselkedés, vagy sérelem okozása szándékos, amelyet ismétlődően és hosszú időn keresztül követnek el, olyan interperszonális kapcsolatban, amelyben a hatalmi egyensúly hiányzik.” (Olweus, 1978, lásd in *Educatio*, 1999, 718. old.)

1.1.2 MEGJELENÉSI FORMÁK

Az iskolai életben sok konfliktust okozhat a diákok egymás közötti kegyetlenkedése. Ennek kirívó eseteit a médiából is ismerhetjük, leginkább az Egyesült Államokból, ám léteznek a zaklatásnak ennél enyhébb formái is, amelyek sokkal inkább elterjedtek hazánkban is. Olweus (1993) eredményei szerint ezen kegyetlenkedéseknek direkt és indirekt formája ismert. A zaklatás direkt formája a másik diák elleni nyílt, fizikai bántást, vagy sértést jelent. Az indirekt kegyetlenkedés a másik kiközösítését, vagy elutasítását jelenti, és fontos megemlíteni, hogy nem kevésbé ártalmas, mint a zaklatás nyílt formája. A fiúk inkább folyamodnak a direkt, a lányok pedig az indirekt módszerekhez.

Hagyományos nézetek szerint a növekvő fiúgyermekek agresszívebbek a lányoknál, és ez az erőszak általában instrumentális formában nyilvánul meg. A lányok ezzel ellentétben úgy tűnik, hogy inkább a verbális agresszióra hajlamosabbak (Parke és Slaby, 1983). Újabb kutatások szerint azonban az agresszióban fellelhető nemi különbségek ennél sokkal komplexebb képet mutatnak.

Björkqvist és munkatársai (1992) különbséget tesznek direkt fizikai agresszió, direkt verbális agresszió és indirekt agresszió között. Rivers és Smith (1994) szerint a 11 és 12 éves fiúk körében sokkal elterjedtebb a direkt fizikai agresszió, a direkt verbális agresszió tekintetében nem található szignifikáns különbség a két nem között, az indirekt agresszió pedig elsősorban a lányokra jellemző. Az agresszió tehát úgy tűnik alapjául szolgálhat az iskolai erőszak előfordulásának. Ezt támasztja alá Whitney és Smith (1993) egy Angliában készült felmérése is, melynek eredményei szerint a fiúk elsősorban direkt módon vettek részt a bullyingban, mint például verekedéssel, vagy rugdosódással, ezzel ellentétben a lányok leginkább az indirekt kegyetlenkedések elkövetőivé váltak.

Olweus (1994) kutatásai alapján az iskolai erőszak megjelenési formái korosztályonként eltérőek lehetnek. Ezen tanulmány szerint az általános iskolai tanulók elsősorban a játszótéren szembesülnek a zaklatással, és ott is leginkább annak fizikai formáival. A középiskolai tanulók beszámolóí alapján az általuk átélt és elkövetett kegyetlenkedések leginkább az iskola folyosóin, vagy az osztályokban fordulnak elő. Emellett úgy találták, hogy a fiú áldozatoknak általában egy, vagy több szintén fiú zaklatója van, míg a lány áldozatok mindkét nem részéről egyaránt elszenvedhetnek erőszakoskodást. Olweus (1994) szerint a legtöbb tanuló nem beszél az átélt kegyetlenkedésekről, és egyáltalán nem hajlandó segítséget kérni a felnőttektől,

ezért legtöbbször csak hosszú idő után és nehezen tudnak szabadulni a kiszolgáltatott helyzetből.

Úgy tűnik tehát, hogy szignifikánsan megjelenő nemi különbségek találhatók az iskolai erőszakban való részvétel jelenségekörében. Emellett viszonylag jól elkülönült korbéli eltérések is megfigyelhetők a kegyetlenkedések megjelenési formái között, tehát érdemes személyiségtényezők mentén is megvizsgálni azt, hogy milyen tulajdonságokkal rendelkezhetnek az áldozatok és az elkövetők.

1.1.3 A BULLYING PSZICHOLÓGIAI ÖSSZEFÜGGÉSEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Néhány kutatás szerint pontos képet kaphatunk arról, hogy milyen személyiségjegyekkel rendelkeznek az iskolai erőszak áldozatai és elkövetői (pl. Olweus, 1973a, 1978, 1981, 1984; Björkvist, Ekman és Lagerspetz, 1982; Boulton és Smith, 1994). Eszerint a tipikus áldozatok sokkal szorongóbbak, mint az elkövetők és a kívülállók. Emellett kevésbé érzik magukat biztonságban a társas közegben, valamint általában elővigyázatosak és érzékenyek. Jellemzően csendesebbek, mint a társaik, ha támadás éri őket, arra általában sírással, vagy visszahúzódással reagálnak. Az áldozati csoportba tartozó fiataloknak sokszor alacsony az önbecsülésük, emellett többnyire egyetlen baráti kapcsolatuk sincs az osztályban. Ezek a tanulók általában nem agresszívek, sőt kimondottan kerülnek az erőszakot, ezért nem állítható, hogy viselkedésükkel kiprovokálnák a zaklatást (Olweus, 1978). Dan Olweus ezeket a fiatalokat „passzív, meghunyászkodó áldozatokként” definiálja, akik attitűdjeik révén azt az üzenetet juttatják el társaikhoz, hogy „bizonytalan és értéktelen személyiségek.” (Olweus, 1993).

A kutatások nem térnek ki bővebben a nemi különbségekre, de megfigyelték, hogy az iskolai erőszak áldozatai és elkövetői nagyobb gyakorisággal fiúk. Ennek magyarázata lehet, hogy a férfiak magasabb agresszió szinttel rendelkeznek, mint a nők (Volavka, 2002). A kulturális agresszió, mint fontos magatartást meghatározó mechanizmus, iskolai környezetben is meghatározó lehet (Csányi, 1986a). Olweus szerint az áldozatoknak létezik még egy kisebb csoportja, akiket „provokatív áldozatoknak” nevez, ők gyakran koncentrációs nehézségekkel, vagy akár hiperaktivitással rendelkeznek, és akiket egyszerre jellemeznek „provokatív agresszív viselkedési minták” (Olweus, 1978; Schaffer, 1996).

Ugyanezen kutatás szerint a tipikus zaklató személyiségjegyeiben jellegzetesen megjelenik a kortársak, a szülők és a tanárok ellen irányuló agresszív viselkedés (Olweus, 1978b). Ezek a fiatalok általában jobban elfogadják az erőszakot, impulzívabbak, nagyobb uralkodási igénnyel rendelkeznek, szorongás szintjük általában alacsony, vagy az átlagnak megfelelő, valamint kevés együttérzést mutatnak a zaklatás áldozatai iránt (Olweus, 1978b). Ahogyan az áldozati típusnál, úgy a zaklatóknál is elkülöníthető egy kisebb csoport, akiket Dan Olweus „passzív zaklatóknak” vagy „követőknek” nevez. Az ebbe a csoportba tartozó diákok személyiségjegyei eltérőek lehetnek. Egyaránt találhatók közöttük magas-, és alacsony szorongásszinttel, valamint átlagos és magas önbecsüléssel rendelkezők is.

Brodsky (1976) szerint a zaklatók autoriter természetűek, és erős igényük van mások irányítására, a fölöttük való uralkodásra, dominanciára, emellett irigység és sértettség (Einarsen, Hoel, és Cooper, 2003) is állhat a viselkedés hátterében. A bullying áldozatai gyakran hosszú távú viselkedési és érzelmi problémákkal küzdenek, valamint hosszabb ideje fennálló zaklatás esetén depresszió és magányosság is megfigyelhető náluk (Williams és Forgas, 2013).

Ezek az összefüggések jó kiindulási alapot adhatnak ahhoz, hogy megvizsgálható legyen a cyberbullying elkövetők és áldozatok személyiségének sajátosságai, amellyel talán jobban megismerhetővé válik ez az új jelenség.

1.2. CYBERBULLYING

1.2.1 DEFINÍCIÓ

A cyberbullying, vagy elektronikus zaklatás, egyike a fiatalokat manapság leginkább veszélyeztető online tényezőknek, ezáltal egyre nagyobb tudományos érdeklődést váltott ki a kutatók körében (pl. Sahin, 2012; Mitchell, 2004; Patchin és Hinduja, 2008; Li, 2007; Moody, 2007). Ybarra (2012) szerint a cyberbullying jelensége és az iskolai zaklatás áldozatává válás jelentős szerepet játszanak a tinédzserek mentális jóllétének életében, ugyanis „jelenlétük olyan pszicho-szociális problémák okozójává válhat, mint például a depresszív tünet együttes, a viselkedési problémák, vagy a szerhasználat” (Ybarra, 2012, 54. oldal).

Az elméleti megközelítések többsége az elektronikus kegyetlenkedéseket a hagyományos iskolai zaklatás tapasztalataira építi, és ezen terminus mentén nevezi azt offline zaklatásnak, a cyberbullyingot pedig online zaklatásnak. A bullying hagyományos definícióiban olyan

viselkedésként határozzák meg a kegyetlenkedéseket, amelyben az elkövető szándékosan ártani akar az áldozatának, akinek általában nem áll módjában megvédenie magát az eltolódott erőviszonyok miatt (Olweus, 1999). Slonje, Smith és Frisén (2012) szerint, amennyiben Olweus definíciója kiterjeszthető az online zaklatásra, ennek értelmében a cyberbullying egyfajta agresszív viselkedés, melynek során az elkövetők elektronikus eszközöket használnak az áldozatok visszatérő jelleggel történő terrorizálására.

Hazánkban egyelőre nincs egységes definíció, ám a nemzetközi szakirodalomban több meghatározást is találunk, amelyek megfelelően bemutatják a jelenség főbb tényezőit. Ybarra és Mitchell (2004) úgy definiálja a cyberbullying jelenségét, mint egyfajta viselkedést, amely a tradicionális iskolai zaklatáshoz hasonlóan lejátszódhat indirekt módon, ám különbözik tőle annak repetitív természetében és pszichológiailag erőszakos tartalmában. Patchin és Hinduja szerint (2006) a cyberbullying egyfajta viselkedési forma a virtuális környezetben, amely szándékos és repetitív erőszakot tartalmaz. Li (2007) úgy határozza meg a kifejezést, mint egy ismétlődő és destruktív attitűd, amellyel mobiltelefonon, interneten, vagy email-en keresztül árthatunk a többi embernek.

Slonje és munkatársai (2012) szerint az online zaklatás definícióiban két kritérium különíti el a cyberbullyingot a hagyományos értelemben vett agressziótól. Ezek egyike az eltolódott erőviszonyokra vonatkozik, amely Vandebosch és Van Cleemput (2008) szerint az online világ anonimitása miatt megalapozott lehet, ugyanis az áldozatok az esetek legnagyobb részében nem tudják, hogy ki az zaklató, ezért sokkal nagyobb pszichológiai stresszt élnek át, mintha ismernék az elkövetőt. A második kritérium a zaklatás ismétlődő jellege, ugyanis az internet segítségével az elkövető által egyszer megtett kegyetlenkedés, mások által többször megismételhetővé válik különböző megjelenési formákban, ezáltal az áldozat újra, és újra átéli a zaklatást.

Smith (2012) szerint a cyberbullying legalább hét tényezőben különbözik a hagyományos iskolai kegyetlenkedésektől: „(1) szükséges hozzá bizonyos szintű technológiai szakértelem; (2) nagyrészt indirekt formában időnként anonim módon valósul meg; (3) az elkövető nem láthatja az áldozat reakciót; (4) a különböző szemlélők szerepe sokkal komplexebb, mint a hagyományos bullying-nál, állhat ugyanis az elkövető mellett, ha közösségi oldalon történt megosztáskor mellette foglal állást, állhat ugyanakkor az áldozat mellett is, illetve maradhat semleges; (5) a hagyományos bullying hátterében olykor az erősebb státusz megmutatásának szándéka áll (általában tanúk előtt), ám cyberbullying esetén ez sokszor hiányzik; (6) az

elektronikus zaklatás szélesebb közönségben is megvalósulhat, míg a hagyományos bullyinggal jellemzően kisebb csoportokban találkozhatunk; (7) az elektronikus zaklatástól nagyon nehéz menekülni, abban az esetben, ha az áldozat mobiltelefonjára, vagy számítógépére érkeznek folyamatosan sértő üzenetek” (Smith, 2012, idézi Slonje és Smith, 28. oldal).

Noha a hagyományos iskolai zaklatás adja a cyberbullying elméleti alapjait, látható, hogy a definíciók is jelentős mértékben különböznek egymástól. Ennek oka elsősorban maga a megjelenési forma, amelyhez feltétlenül szükségeltetik valamiféle elektronikus eszköz.

1.2.2. MEGJELENÉSI FORMÁK

A bullying elsődleges megjelenési területe maga az iskola intézménye, amelynek kortárs csoportjain belül találkozhatunk a kegyetlenkedések direkt és indirekt formáival. Ezzel ellentétben a cyberbullying elsősorban valamilyen elektronikus eszközön keresztül valósulhat meg, jellemzően direkt-, és indirekt formában.

Néhány kutatás szerint (pl. Ortega és Vega, 2009) a cyberbullying megjelenési formái internetes és telefonos zaklatásra oszthatóak, ám az okostelefonok elterjedésével lehetőség nyílt a telefonról való email küldésre és böngészésre is, ezért más kutatók (pl. Smith, 2008) specifikusabb felosztást alkalmaztak. Smith és munkatársai (2008) szerint hét jelenségkörben találkozhatunk az elektronikus zaklatással: mobiltelefonon, rövid szöveges üzeneten keresztül, képek, vagy videók engedély nélküli terjesztésén át, e-mailen, chat szobákban, azonnali üzenetek küldésekor, és weboldalakon keresztül.

Rivers és Noret (2010) egy Angliában végzett kutatásban a fenti médiumokon kívül elkülöníti az abuzív szöveges üzeneteket és e-maileket is, amelyekben 10 megjelenési formát állapítottak meg: fizikai erőszakbéli fenyegetés, abuzív, vagy gyűlölködéssel kapcsolatos zaklatás, gúnynevek, halálos fenyegetések, plátói kapcsolatok befejezése, szexuális aktusok, követelések, létező kapcsolatok megrontásának szándéka, családra és otthonra vonatkozó ártási szándék, és fenyegető körüzenetek.

Campbell szerint (2005) a zaklatás azon fajtája, amely elektronikus kommunikációs platformokon keresztül valósul meg, nevezhető cyberbullyingnak. Willard 2007-ben a jelenségnek nyolc különböző formáját különítette el, amelyekkel meghatározhatjuk a teljes jelenségkört.

„1. Parázs vita (vagy Flaming), amely dühös és vulgáris szóváltás során valósul meg az online felületen. (Ilyenek például az email, közösségi oldalak, vagy a chat)

2. Zaklatás (vagy Harassment), amely során az elkövető sorozatosan inzultáló tartalmú üzenetekkel zaklatja az áldozatát.

3. Hírnévrontás (vagy Denigration) alkalmával a zaklató pletykákat terjeszt az áldozatról, annak érdekében, hogy lerombolja annak baráti kapcsolatait, és rongálja hírnevét.

4. Megszemélyesítés (vagy Impersonation) az a jelenség, melynek során az elkövető, a viselkedésével bajba sodorja a másikat, illetve magát hamis személyazonosságúnak adja ki, valamint az áldozat nevében bármilyen nemű tartalmat továbbít, vagy tesz közzé különböző weboldalakon.

5. „Outing” során a zaklatás elkövetője megalázó információkat oszt meg áldozatáról az interneten.

6. Csalás (vagy Trickery), melynek során az elkövető meggyőzi az áldozatot, hogy osszon meg vele személyes, esetleg megalázó tartalmú információkat, végül ezeket mindenki számára elérhetővé teszi (például a közösségi oldalakon).

7. Kirekesztés (vagy Exclusion) során szándékosan kizárnak egy, vagy több embert egy online csoportból, annak érdekében, hogy ezzel pszichológiailag terrorizálják őket.

8. „Cyberstalking” alkalmával az elkövető visszatérő jelleggel zaklatja áldozatát, ezzel folyamatos fenyegetésben és zaklatásban tartva őt” (Willard, 2007, idézi Kwan és Skoric, 2013 17. oldal)

1.2.3. A CYBERBULLYING PSZICHOLÓGIAI ÖSSZEFÜGGÉSEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

Olweus (1978) kutatásai alapján összefüggés állapítható meg bizonyos személyiségvonások és az iskolai kegyetlenkedések előfordulásai között. Ezen terminus mentén, feltételezhetően ugyanígy találhatók olyan személyiségbéli tényezők, amelyek együttesen jelennek meg a cyberbullying elkövetői és áldozatai körében.

Az elektronikus zaklatás elsősorban a bullying indirekt, és direkt verbális formáival hozható összefüggésbe, hiszen az agresszió instrumentális fajtái (mint például a verekedés, vagy a rugdosódás) elektronikus eszközön keresztül nem valósulhatnak meg. Feltételezhető, hogy ugyanúgy, ahogyan a hagyományos iskolai erőszak esetén, így a cyberbullying elkövetőinél is fontos szerephez jut az agresszió. Berkowitz (1993) hangsúlyozza, hogy az agresszió számos formában és számos okból megjelenhet, ezért különbséget tesz instrumentális- és érzelmi agresszió között. Csányi Vilmos szerint (1986a) „a biológiai agresszió fontos magatartásbeli szabályozó mechanizmus, amely valamilyen formában minden magasabb rendű állatban, így az emberben is kimutatható.” A kulturális agresszió ezzel szemben „a társadalom által szervezett ideologikus konstrukció”, így nem mutat sok hasonlóságot az állatvilágban rátermettséget biztosító biológiai agresszióval (Csányi, 1986a, 682. oldal). Úgy tűnik tehát, hogy elektronikus zaklatás esetén megalapozott lehet az a feltételezés, mely szerint az elkövetőket magasabb kulturális agresszió jellemzi, mint az áldozatokat.

Srabstein és Piazza (2008) kutatásai szerint a cyberbullying elkövetők olyan személyek, akiknek szükségük van társas támogatásra, gyakran jellemzik őket negatív érzelmek és alkalmanként szívesen használnak drogot, illetve alkoholt. Az alkoholhasználat kapcsolódhat a magányossághoz, a boldogtalansághoz, valamint a szociális féltékenységhez is (Akerlind és Hörnquist, 1992), amely körülmények az elektronikus zaklatás áldozatainak esetén is fontos tényezők lehetnek. Egy ehhez kapcsolódó kutatásban Sahin (2012) a magányosság és a cyberbullying kapcsolatát vizsgálta elkövetők és áldozatok esetén. Eredményei szerint a magányosság nem jellemző az elektronikus zaklatás elkövetőire, ám megjósolhatja az áldozattá válást.

Olweus (1978) szerint az iskolai kegyetlenkedések áldozatául eső személyek gyakran sokkal szorongóbbak, mint a társaik, emellett általában elővigyázatosak és érzékenyek. Mivel az elektronikus zaklatás egyik tényezője Willard (2007) szerint a csalás (vagy trickery), melynek során az áldozatok személyes információkat, esetleg képeket, vagy videókat osztanak meg a zaklatójukkal, ezért feltételezhetően az elővigyázatosság kevésbé jellemző rájuk, mint a hagyományos bullying áldozatoknál. Ybarra (2004) egy kutatásában arra a következtetésre jutott, hogy a cyberbullying áldozatokat nagyobb mértékben jellemezte a boldogtalanság, a magányosság, és esetenként a depresszió, mint azokat a fiatalokat, akik sosem estek át zaklatáson. Olweus (1978) kutatásai szerint az iskolai erőszak áldozatai általában nem rendelkeznek egyetlen baráti kapcsolattal sem a kortárscsoportban. Úgy tűnik ezek a jellemzők a cyberbullying áldozatokra is érvényesnek tekinthetők, ugyanis Patchin és

Hinduja (2005) szerint ezeknek a fiataloknak általában nehézséget jelent a társadalomba való beilleszkedés.

Az elektronikus zaklatás áldozatává válás jelentős szerepet játszhat a tinédzserek és fiatal felnőttek lelki egészségének kérdéseiben, hiszen egyidejűleg társulhat hozzá a szerhasználat, illetve megjelenhetnek depresszív és szociális beilleszkedési problémák is (Ybarra és mtsai, 2011). Érdekes lehet tehát a jelenséget szociálpszichológiai és személyiségbeli tényezők szerint is megvizsgálni, hiszen a teljes megismeréssel talán hatékonyabb prevenciós módszerek alkalmazására kerülhet sor például az iskolákban.

Jelen kutatásban a személyiség azon aspektusaira irányul a figyelem, amelyek az agresszió és az önkontroll dimenzióin át próbálnak meg sajátosságokat találni a jelenség elkövetőinek és áldozatainak személyiségvonásai között.

II. KÉRDÉSFELTEVÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK

2.1. A VIZSGÁLAT CÉLJA

Dan Olweus (1978) kutatásai szerint bizonyos jellemző tulajdonságok megjósolhatják azt, hogy az iskolai környezetben mely fiatalok válhatnak bullying elkövetővé, vagy áldozattá. Ezen eredményekből kiindulva érdemes lehet megvizsgálni, hogy melyek azok a személyiségtényezők, amelyek jellemzővé teszik a fiatalokat az elektronikus zaklatás elkövetésére, illetve, hogy annak áldozatává váljanak. Jelen kutatás célja, annak feltárása, hogy a cyberbullying, mint indirekt zaklatási forma, milyen gyakorisággal jelenik meg az internethasználó fiatalok körében, és milyen személyiségvonások játszanak fontos szerepet az áldozattá és elkövetővé válásban. A tradicionális iskolai erőszak elméleti háttere alapján, adekvátnak tűnhet a felvetés, hogy a cyberbullying elkövetők és áldozatok agressziószintje szignifikánsan eltér-e egymástól. Ugyanígy érdekes lehet annak feltárása, hogy van-e összefüggés az önkontroll, az újdonságkeresés, az ártalomkerülés és jutalomfüggőség valamint a cyberbullying megjelenése között. Ezen kérdések megválaszolására állítottam fel a hipotéziseket.

2.2. HIPOTÉZISEK

1. Hipotézis szerint a cyberbullying elkövetőkre, és azokra a személyekre, akik elkövetői és áldozatai is voltak az online kegyetlenkedéseknek magasabb fokú

újdomságkeresés és jutalomfüggőség jellemző, mint az áldozatokra, és azokra a résztvevőkre, akiknek nem volt tapasztalata elektronikus zaklatással.

2. Hipotézis szerint azokra a személyekre, akik áldozatává váltak az elektronikus zaklatásnak, magasabb ártalomkerülés jellemző, mint az elkövetőkre, és mint azokra a személyekre, akik elkövetői és áldozatai is voltak az online kegyetlenkedésnek.

3. Hipotézis szerint a cyberbullying elkövetők, és az azok a résztvevők, akik elkövetői is áldozatai is voltak az elektronikus zaklatásnak magasabb agressziószinttel rendelkeznek, mint az áldozatok és a kontroll csoport.

4. Hipotézis szerint az elektronikus zaklatás elkövetői, és azok a személyek, akik elkövetői és áldozatai is voltak cyberbullyingnak, alacsonyabb önkontrollal rendelkeznek, mint az áldozatok és a kontroll csoport.

III. MÓDSZERTAN

3.1. VIZSGÁLATI MINTA

A populáció meghatározásában a vizsgálati kérdésnek megfelelően választottuk ki a célcsoportot, amely a teljes lakosságot tekintve specifikusnak tekinthető. A kutatás a 15 és 25 éves kor közötti fiatalokat célozta meg mintavételi keretűl, ugyanis feltételezhetően ebben a korcsoportban találkozhatunk a legtöbbet internetező, ezen belül közösségi oldalakat és chatszobákat használó személyekkel. A résztvevők kiválasztásakor a vizsgált populációban szakértői mintaválasztást alkalmaztunk. A minta nagyságának kiválasztásakor figyelembe vettük, hogy a kérdésfeltevések alaposabb vizsgálatához legalább 200 résztvevőre van szükség, ezért online felületen elérhető kérdőívet szerkesztettünk.

3.2. ELJÁRÁS

A vizsgálatok megkezdése előtt összeállítottunk egy kérdőívesomagot, amelyek segítségével önkontrollt, agressziót, valamint Cloninger temperamentum faktorain belül ártalomkerülést, jutalomfüggést és újdomságkeresést mérhetünk a cyberbullying tapasztalatok mellett. Az eljárás módszertani háttérét tekintve a CSAQ (Computerized self-administrated questionnaire) kereteire támaszkodtunk (Babbie, 2008), amelynek értelmében az online felületen készített kérdőív ugyanolyan érvényesnek és megbízhatónak tekinthető, mint a papír alapú. A

kérdőívek online felületen való elkészítése azért is indokolt választás volt, hogy az szélesebb körben is elterjedhessen és megfelelően reprezentálhassa a vizsgált populációt. A terjesztés közösségi oldalak speciális csoportjain keresztül történt, melyben középiskolásokat és egyetemistákat kértünk a kutatásban való részvételre. A tesztfelvételek két fordulóban történtek. Az első alkalommal felnőtt vizsgálati személyeket céloztunk meg, másodszorra pedig a középiskolás korosztályt. Mindkét csoportnak külön kérdőíveket készítettünk, melyek szerkezeti felépítése szinte teljesen megegyezett, azonban a fiatalok kitöltők esetén a szülői, vagy gondviselői email cím, illetve egyéb elérhetőség megadása is kötelezően kitöltendő volt. A megadott elérhetőségen keresztül értesítettük a szülőket fiatalok gyermekük kutatásban való részvételéről, és csak abban az esetben használtuk fel az eredményeket, amennyiben ehhez a gondviselő a beleegyezését adta. A kérdőív kitöltése önkéntes módon, név nélkül történt. A résztvevők válaszai harmadik fél számára nem kerülnek kiadásra, azok feldolgozását kizárólag a kutatás céljából végeztük, az etikai irányelvekkel összhangban, oktatói felügyelet mellett.

3.3. ESZKÖZÖK

3.3.1. *Temperamentum és Karakterkérdőív (Cloninger és mtsai, 1993)*

Cloninger (1993) a személyiséget két alapvető részre osztotta: ezek a személyiség és a karakter. Ennek alapján egy hétdimenziós személyiség modellt állított fel. A modell karakterfaktorai az önirányítottság, az együttműködés és a transzcendencia, amelyek fejlődése belátásos tanulás segítségével történik. A temperamentum faktorok közé tartozik a kitartás, a jutalomfüggőség, az újdonságkeresés, és az ártalomkerülés, amelyek szokásrendszerek révén nyilvánulnak meg a személyiségben.

Jelen kutatásban Cloninger (1993) modelljének három temperamentum faktorát alkalmaztuk, amelyek meghatározóak lehetnek a cyberbullying elkövetők és áldozatok személyiségének sajátosságaiban. Az első ilyen skála az újdonságkeresés (NS), amely a viselkedés aktivációjában és a kezdeményezési szándékban nyilvánul meg. Az újdonságkeresés négy alfaktorból áll. Az első alszála (NS1) az explorációs ingerelhetőség és a sztoikus rigiditás közti intervallumban méri az újdonságkeresés sajátosságait. A második alfaktor (NS2) az impulzivitás és a megfontoltság végpontjai közötti egyéni értékekre fókuszál, a harmadik (NS3) az extravagancia és a visszafogottság jellegzetességeit méri. Az utolsó alfaktor (NS4) pedig a rendetlenség és a szabályosság közti különbségeket tárja fel.

A második skála az ártalomkerülés (HA), amely a viselkedés gátlásában és megszüntetésében, valamint passzív elkerülésben nyilvánulhat meg. Ez a skála ugyancsak négy alfaktorból áll, melyek közül az első (HA1) az aggodalmaskodás és pesszimizmus, valamint a gátlásoktól mentes optimizmus között tárja fel az ártalomkerülés mértékét. A második alskála (HA2) a bizonytalanságtól való félelem mértékére összpontosít. A harmadik alfaktorban (HA3) az idegenekkel szemben való félénkség mérése történik, az utolsóban (HA4) pedig a fáradékonyság és az aszténia megjelenésének mértékére utaló tételek találhatók.

A harmadik temperamentum-faktor a jutalomfüggőség (RD), amely az érzékenyégben, és a mások elismerésétől való függőségben jelenhet meg. Első alskálája (RD1) az érzékenyég és szentimentális dimenzióiban méri a jutalomfüggőség mértékét. Második alskálája eredetileg a prezisztencia (P), amely később önálló faktorrá vált. Ennek értelmezési kerete a szorgalmasság, és a nemtörődömség közötti intervallumot igyekszik feltárni, ám inkább általános jellegűnek tekinthető, amely hatást gyakorol az összes többi dimenzióra. A jutalomfüggés harmadik alfaktora (RD3) a kötődés, az utolsó (RD4) pedig a dependencia, amely a mások elismerésétől való függés mérésére koncentrálna.

Jelen kutatásban a három temperamentum skála mellett az eredeti kérdőívben is szereplő hat darab kimaradó tétel is szerepelt. A résztvevőknek tehát összesen 121 állítást kellett megválaszolniuk a kitöltés során, amelyben „igaz” és „nem igaz” válaszlehetőségek szerepeltek. A szerzők a nyerspont értékek összesítése után tesztpont értékeket hoztak létre a kérdőív faktoraira, amelyekben nagyon alacsony, alacsony, átlagos, magas és nagyon magas értékeket különíthetünk el (Cloninger, 1993).

I. Táblázat- A TCI kérdőív temperamentumskáláinak értékhatárai övezetek szerint

TCI t. skálák	Nagyon Alacsony	Alacsony	Átlagos	Magas	Nagyon Magas
Újdonságkeresés (NS)	0-9 p	9-15 p	15-22 p	28-34 p	35-40 p
Ártalomkerülés (HA)	0-3 p (nő) 0-1 p (ffi)	3-11 p (nő) 2-8 p (ffi)	12-23 p (nő) 14-21 p (ffi)	24-30 p (nő) 22-28 p (ffi)	31-35 p (nő) 29-35 p (ffi)
Jutalomfüggés (RD)	0-9 p (nő) 0-7 p (ffi)	9-12 p (nő) 7-10 p (ffi)	13-20 p (nő) 11-18 p (ffi)	21-23 p (nő) 11-22 p (ffi)	24 p (nő) 23-24 p (ffi)

3.3.2. Cyberbullying és Online Agresszió Kérdőív (Patchin és Hinduja, 2009)

A „Cyberbullying and Online Aggression Survey” nem szerepel magyar adaptációban a szakirodalomban, ezért másod- és harmad fordító segítségével elkészítettük a kutatás során felhasznált magyar nyelvű kérdőívet. Patchin és Hinduja (2009) tesztjében 38 tétel szerepel, amelyben az első 18 tétel foglalja magába a cyberbullying elkövetői és áldozati skálákat. A fennmaradó 20 tétel az elektronikus zaklatás platformjaira, jólétre való hatására, előfordulásának közegére, és esetleges saját élmény feltárására fókuszál. Jelen kutatás során a kérdőív elkövetői és áldozati skáláját alkalmazzuk a statisztikai elemzésekhez.

A kérdőív két skálájára ötfokú Likert skálán kell választ adni (0: soha, 1: egyszer, vagy kétszer, 2: néhányszor, 3: sokszor, 4: minden nap). A „Cyberbullying Victimization Scale” tételeinek (1-6, 9-11) összegzésével tárhatóak fel az áldozatként szerzett tapasztalatok. Ennek értelmében, ha a vizsgálati személy 9 pontot ér el ezen a skálán (azaz a tételekre az „egyszer, vagy kétszer választ adta), akkor áldozatnak tekinthető. A „Cyberbullying Offending Scale” tételeinek (14-18) összegzésével pedig azok a személyek kerülnek pontozásra, akik elkövetői voltak az elektronikus zaklatásnak. Ezáltal az tekinthető elkövetőnek, aki ezen a skálán legalább 5 pontot elért. Annak az esetnek a magyarázatára, ha a vizsgálati személy mind az elkövetői, mind az áldozati skálán magas pontszámot ér el, kialakítottunk egy „elkövető és áldozat” csoportot is (9 és 5 pont feletti pontértékek esetén). Abban az esetben, ha a kitöltő egyik skálán sem ér el magas pontszámot, akkor kontroll személyként értelmeztük (9 és 5 pont alatti pontértékek esetén).

II. Táblázat- A Cyberbullying kérdőív skáláinak értékhatárai övezetek szerint

Áldozati és elkövetői skála	Áldozat	Zaklató	Áldozat és zaklató	Kontroll személy
"Cyberbullying Victimization Scale"	$x > 9$	$x < 9$	$x > 9$	$x < 9$
"Cyberbullying Offender Scale"	$x < 5$	$x > 5$	$x > 5$	$x < 5$

3.3.3. Önkontroll Kérdőív (Grasmick és mtsai, 1993)

Grasmick, Tittle, Bursik, és Arneklev (1993) az önkontrollt többdimenziós konstrukciónak tekintik, amelynek legjelentősebb tényezője az impulzív kockázatkeresés. A kérdőív 24 tételből áll, amelyekre négyfokú Likert skálán kell választ adni (1: egyáltalán nem értek egyet, 2: nem értek egyet, 3: egyetértek, 4: nagyon egyetértek). A vizsgálóeszköz emellett hat skálára bontható, ezek az impulzivitás, fizikai aktivitás, kockázat keresés, önzés, egyszerű

feladatok (vagy Simple Tasks) és a vérmérséklet. Minden dimenzióhoz négy tétel tartozik, amelyek összegzésével megállapítható az adott skálán elért pontérték. Arneklev és munkatársai (1993) kutatásában az Önkontroll Kérdőívet alkoholfogyasztás, dohányzás és szerencsejáték függőség vizsgálatában használták, és azt találták, hogy a „Simple Tasks” és a fizikai aktivitás skála rendelkezik a legalacsonyabb előrejelző képességgel. Jelen kutatás eredményeinek vizsgálatakor nem térünk ki a teszt skálánkénti pontozásának értelmezésére, ehelyett a vizsgálati személyek átlagos önkontroll pontszámának összehasonlítására fókuszálunk.

3.3.4. Agresszió Kérdőív (Buss és Perry 1992)

Az Agresszió Kérdőív (AQ) (Buss és Perry, 1992) 29 tételt tartalmaz, melyek ötfokozatú Likert skálán értelmezhetők (0: egyáltalán nem jellemző rám, 1: nem jellemző rám, 2: jellemző is meg nem is, 4: jellemző, 5: nagyon jellemző). A kérdőív négy skálával rendelkezik, melyet faktoranalízisek segítségével alakítottak ki. Az első skála a fizikai agresszió (PA), amely 9 tételt foglal magába. A második a verbális agresszió (VA), amelyben 5 tétel található. A harmadik skálában található a dühre (AN) vonatkozó 7 tétel, az utolsó skála pedig a hosztilitás (HO) 8 darab tételét foglalja magába. A kérdőívben két fordított tétel szerepel, amelyek Gerevich és munkatársai szerint (2007) inkább az agresszió elutasításához köthetők, semmint az agresszió jellemzőinek elfogadásához, ezért ezeket kevésbé megbízhatónak értékelték. Jelen kutatásban a kérdőív minden skálájának értékelésére kitérünk, hiszen amennyiben Olweus definíciója kiterjeszthető az online zaklatásra (Slonje és mtsai, 2012) akkor a cyberbullying egyfajta agresszív viselkedésként értelmezhető, melynek során az elkövetők elektronikus eszközökön keresztül zaklatják az áldozatokat. Úgy tűnik tehát, hogy az agresszió bármely megjelenési formája fontos információt hordozhat a jelenségről.

III. Táblázat- A Buss-Perry Agresszió Kérdőív értékhatárai övezetenként

Buss-Perry Kérdőív	Nem jellemző agresszió	Közepes agresszió	Súlyos agresszió
Tesztpont	0-40 pont	41-60 pont	x>61 pont

3.4. STATISZTIKAI ELEMZÉSEK

A kutatás statisztikai vizsgálataihoz az IBM SPSS (20-as verziószámú) programot alkalmaztuk. Mivel az online felületen nem volt lehetőség a kérdőívek egyes tételeinek kihagyására, csak a kitöltés megszakítására, ezért a félbehagyott tesztcsomagokat az adattisztítás után nem használtuk fel az értelmezéshez. A program segítségével átkódoltuk a fordított tételeket, illetve kiszámoltuk az egyes alsókálák és kérdőívek pontértékeit. Ezt követően a vizsgálati minta és a kérdőívek leíró statisztikai elemzését készítettük el.

A cyberbullying kérdőív pontozása során a vizsgálati személyek elektronikus zaklatói-, vagy áldozati tapasztalataik alapján kerültek összevetésre a temperamentum skálákkal, az Önkontroll Kérdőívvel és az Agresszió Kérdőívvel. Ennek feltárására ANOVA táblákat alkalmaztunk. Az ANOVA elvégzése előtt a változók szórás-homogenitását Levene próbával ellenőriztük.

A statisztikai elemzésekhez tartozó SPSS eredmények a mellékletben találhatóak.

IV. EREDMÉNYEK

4.1. LEÍRÓ STATISZTIKA

4.1.1. Demográfiai jellemzők

A kérdőívcsomagot összesen 202 személy töltötte ki, azonban ebből 21 kitöltés hiányosnak bizonyult, ezért az adattisztítás után összesen 181 személy válaszait használtuk fel. A kutatásban 15-25 év közötti vizsgálati személyek vettek részt. Eredményeik alapján az átlagéletkor 19,32 év (SD=2,70) volt.

IV. Táblázat- A résztvevők életkorának megoszlása

Életkor	Gyakoriság (fő)	Százalékos megoszlás
15	12	6,6
16	21	11,6
17	12	6,6
18	43	23,8
19	12	6,6
20	17	9,4
21	15	8,3

22	25	13,8
23	13	7,2
24	4	2,2
25	7	3,9
Összesen:	181	100

A kérdőívsomagot összesen 45 fiatalok töltötte ki, a fennmaradó 136 fő pedig már betöltötte a tizennyolcadik életévét.

Nemi megoszlás tekintetében a kitöltők 39,2%-a férfi (71 fő), és 60,8%-a nő (110 fő), közülük 45% a fővárosban él.

V. Táblázat- A résztvevők lakóhelyének megoszlása

Lakóhely	Gyakoriság (fő)	Százalékos megoszlás
Főváros	83	45,9
Vidéki város	59	32,6
Község	24	13,3
Falu	15	8,3
Összesen:	181	100

Az iskolai végzettségekre vonatkozó adatok közül, a teljes minta 34,8%-a (63 fő) gimnáziumban tanul, vagy ott szerzett érettségi bizonyítványt. A személyek 9,4%-a (17 fő) szakközépiskolai végzettséggel rendelkezik, vagy jelenleg ott tanul. A teljes minta 7,2%-a (13 fő) rendelkezik szakiskolai végzettséggel (vagy tanul jelenleg szakiskolában), és a kitöltők 48,6%-a (88 fő) rendelkezik folyamatban lévő, vagy befejezett felsőfokú végzettséggel.

Családi állapot tekintetében a résztvevők 58,6%-a (106 fő) tekinthető egyedülállónak, 36,5%-uk (66 fő) rendelkezik párkapcsolattal, ezek közül 2,2% (4 fő) élettársi kapcsolatban él. A résztvevők 1,7%-a (3 fő) házas, 0,6%-a (1 fő) pedig az egyéb választ jelölte meg családi állapotául.

4.1.2. A mérőeszközök pontértékei

A kérdőívek kitöltése során a résztvevők minden tételre válaszoltak, tehát az eredmények vizsgálatakor nem találtunk hiányzó adatokat.

A Temperamentum és Karakterkérdőív (Cloninger, 1993) első vizsgált skálája az Újdonságkeresés (NS). A skálán minimum 0, maximum 40 pontot lehet szerezni, attól

függően, hogy milyen mértékű újdonságkeresés jellemző a kitöltőkre (I. Táblázat). A vizsgálati személyek átlagosan 21,23 pontot értek el az újdonságkeresési skálán (SD=6,87), amely mindkét nem esetén átlagos értéknek felel meg.

A második vizsgált faktor az Ártalomkerülés (HA). A skálán az ártalomkerülés mértékétől függően minimum 0, maximum 35 pont szerezhető (I. Táblázat). A kutatásban résztvevő vizsgálati minta átlagos pontszáma 15,78 (SD=7,12), amely mindkét nem esetén átlagos értéknek felel meg.

A kutatásban felhasznált harmadik temperamentumskála, a Jutalomfüggés (RD), amelyen minimum 0, maximum 24 pont szerezhető (I. Táblázat). A vizsgálatban résztvevők átlagos pontszáma 16,97 (SD=4,11), amely mindkét nem esetében átlagos jutalomfüggőségnek felel meg.

VI. Táblázat- A temperamentumfaktorok jellemzői a mintára nézve

Temperamentumfaktorok	Újdonságkeresés	Ártalomkerülés	Jutalomfüggőség
Átlag	21,23	15,77	16,97
Szórás	6,87	7,12	4,11
Minimum	4	2	4
Maximum	36	32	26

A Kolmogorov-Smirnov próba alapján mindhárom skála normál eloszlásúnak tekinthető (újdonságkeresés: $z=0,93$, $p=0,35$; ártalomkerülés: $z=0,99$, $p=0,28$; jutalomfüggőség: $z=1,19$, $p=0,12$).

A Cyberbullying és Online Agresszió kérdőívben két skálát különíthetünk el. A teljes minta átlagosan 11,47 pontot ért el az áldozati skálán (SD=2,5), az elkövetői skálán pedig 5,67 lett az átlag érték (SD=1,28).

A Cyberbullying és Online Agresszió Kérdőív a reliabilitásvizsgálatkor azt találtuk, hogy a teszt 0,65-ös Cronbach alfa mutatóval rendelkezik, amely azt mutatja, hogy a tételek között nincs teljes belső konzisztencia, azonban az értékek még elfogadhatónak tekinthetők.

VII. Táblázat- A Cyberbullying és Online Agresszió Kérdőív jellemzői a mintára nézve

Cyberbullying Kérdőív skálák	Átlag	Szórás	Minimum	Maximum
Cyberbullying Victimization Scale	11,47	2,5	9	22
Cyberbullying Offender Scale	5,67	1,28	5	13

A kitöltők az általuk elért pontértékek alapján négy csoportba sorolhatók.

VIII. Táblázat- A Cyberbullying és Online Agresszió Kérdőív eredményeinek megoszlása

C.B. Kérdőív adatok csoportosítása	Áldozat	Elkövető	Áldozat és elkövető	Kontroll személy
Gyakoriság (fő)	81	7	52	41

A Kolmogorov-Smirnov próba eredményei alapján (cyberbullying elkövetői skála: $z=5,03$, $p=0,00$; cyberbullying áldozati skála: $z=2,17$, $p=0,00$) egyik skála sem követ normál eloszlást.

Az Önkontroll Kérdőívben minimum 24, és maximum 96 pont szerezhető. A kutatásban résztvevő személyek átlagosan 52,49 pontot értek el a kérdőíven ($SD=10,89$). Az átlagnál egy szórással magasabb pontszámok az alacsony önkontroll kategóriába sorolhatóak, míg az átlagnál egy szórással alacsonyabb pontszámok magas önkontrollt jósolhatnak.

IX. Táblázat- Az Önkontroll Kérdőív jellemzői a mintára nézve

Önkontroll Kérdőív	Átlag	Szórás	Minimum	Maximum
A minta jellemzői	52,49	10,89	24	83

A Kolmogorov-Smirnov próba alapján ($z=0,52$, $p=0,96$) a teljes kérdőív pontszáma normál eloszlású.

Az Agresszió Kérdőív egészének értelmezésekor minimum 0, és maximum 116 pont szerezhető (III. Táblázat). A fizikai agresszió skálában 9 tétel található (2,5,8,11,13,16,22,25,29), amelyekre minimum 0, maximum 36 pontot lehet kapni. A

második skála a verbális agresszió, amelyben 5 tétel található (4,6,14,21,27) és pontozásakor minimum 0, legfeljebb 20 pont érhető el rajta. A düh skálában 7 tétel található (1,9,12,18,19,23,28), amelyekre minimum 0, maximum 28 pont adható. Az utolsó skála a hosztilitás, amelyben 8 tétel szerepel (3,7,10,15,17,20,24,26) és értelmezésekor minimum 0, és legfeljebb 32 pont szerezhető. A vizsgálati minta átlaga a teljes kérdőívben 44,09 (SD=17,20), amely közepes agresszióknak tekinthető. Az Agresszió Kérdőív fizikai agresszió skáláján 9,48, verbális agresszió alskáláján 10,20, a düh skálán 10,52 és a hosztilitás skálán 13,89 pontot ért el a teljes minta.

X. Táblázat- Az Agresszió Kérdőív jellemzői a mintára nézve

AQ jellemzők	Fizikai Agresszió	Verbális Agresszió	Düh	Hosztilitás	Teljes kérdőív
Átlag	9,49	10,2	10,52	13,89	44,09
Szórás	7,08	5,41	5,83	5,41	17,2
Minimum	0	0	0	0	7
Maximum	36	20	25	28	101

A Kolmogorov-Smirnov próba eredményei alapján (teljes kérdőív: $z=0,63$, $p=0,83$; verbális agresszió: $z=1,11$, $p=0,17$; düh: $z=1,03$, $p=0,25$; hosztilitás: $z=0,77$, $p=0,57$) a fizikai agresszió skála kivételével ($z=1,66$, $p=0,01$) a pontszámok normál eloszlást követnek.

4.2. HIPOTÉZISVIZSGÁLAT

4.2.1.

Az első hipotézis szerint a cyberbullying elkövetőkre, és azokra a személyekre, akik elkövetői és áldozatai is voltak az online kegyetlenkedéseknek magasabb fokú újdonságkeresés és jutalomfüggőség jellemző, mint az áldozatokra, vagy azokra, akiknek nem volt tapasztalata elektronikus zaklatással.

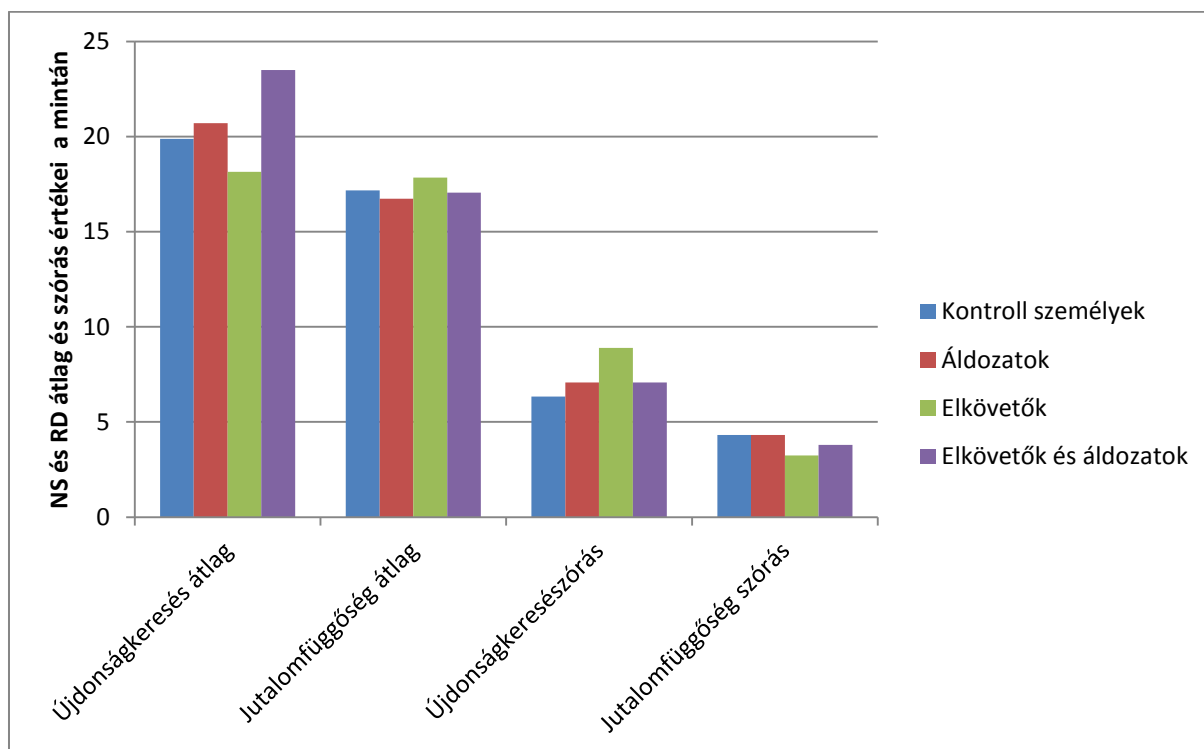
A teljes minta a két temperamentum faktorban átlagos pontértékeket ért el (VI. Táblázat). A további vizsgálatokhoz ANOVA táblát alkalmaztunk, melynek feltétele az egyik változó normál eloszlása, a szóráshomogenitás, és a csoportok függetlensége.

Az adatok igazodnak a normál eloszláshoz. A vizsgált minta egymástól függetlennek tekinthető, ugyanis egy kitöltő nem szerepelhet egyszerre több csoportban. A varianciák

egyezésének vizsgálata során Levene tesztet alkalmaztunk. Az Újdonságkeresés (NS) faktorban $F=0,65$ értékhez a valószínűség $p=0,58$, a Jutalomfüggőség (RD) skálán $F=0,42$ értékhez a valószínűség $p=0,74$, tehát mindkét esetben teljesült a szóráshomogenitás.

Az ANOVA tábla alapján a csoportokban nincs szignifikáns különbség a Jutalomfüggőség (RD) faktorban (RD: $F(3)=0,23$, $p=0,87$), ám szignifikáns különbség található az Újdonságkeresés (NS) skálán (NS: $F(3)=3,18$, $p=0,02$). Az LSD post hoc vizsgálat eredményei alapján az Újdonságkeresési skálán a kontroll személyek ($M=19,88$, $SD=6,33$), és az áldozatok ($M=20,71$, $SD=7,08$) nem különböznek szignifikánsan egymástól ($p=0,518$). Az elkövetők ($M=18,14$, $SD=8,89$) és az áldozatok ($M=20,71$, $SD=7,08$) között szintén nem található szignifikáns különbség ($p=0,33$). Az áldozatok ($M=20,71$, $SD=7,08$) és azon személyek eredményei, akik elkövetők és áldozatok is voltak ($M=23,5$, $SD=7,08$) szignifikánsan különböznek egymástól az újdonságkeresés dimenzióban ($p=0,02$). Az elkövetők ($M=18,14$, $SD=8,89$) és a kontroll személyek ($M=19,88$, $SD=6,33$) között ugyancsak nem található szignifikáns különbség ($p=0,53$).

I. Diagram- NS és RD különbségei elkövetők és áldozatok esetén.

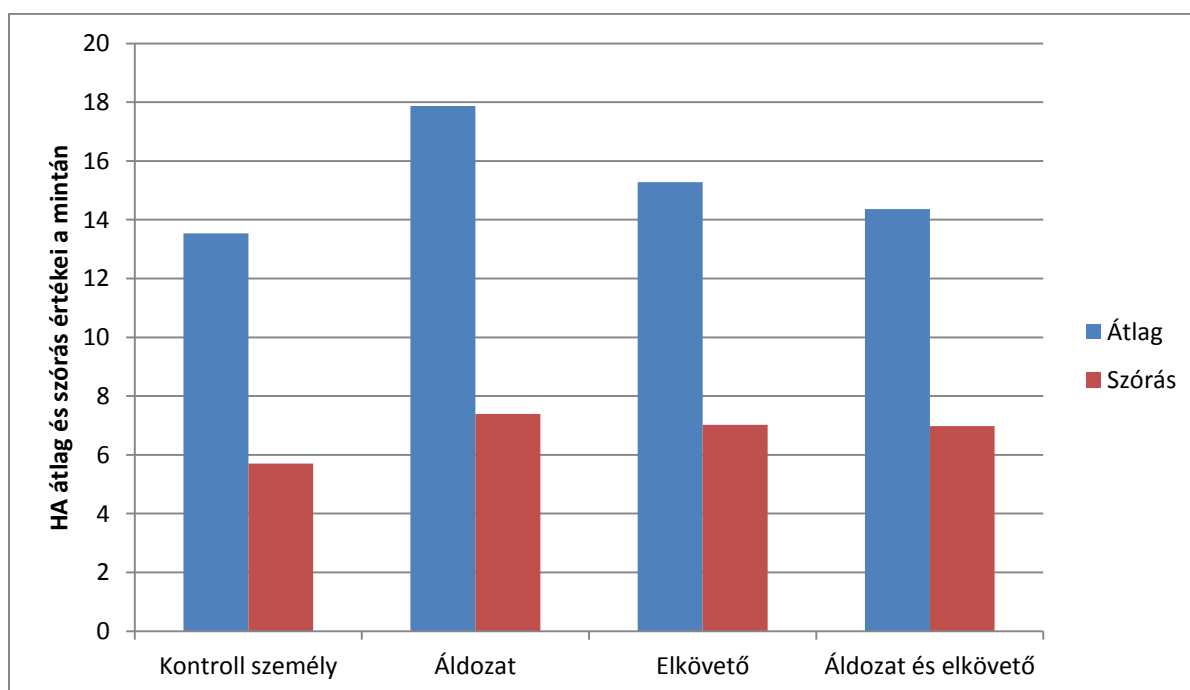
4.2.2.

Hipotézis szerint azokra a személyekre, akik áldozatává váltak az elektronikus zaklatásnak, magasabb ártalomkerülés jellemző, mint az elkövetőkre, és mint azokra a személyekre, akik elkövetői és áldozatai is voltak az online kegyetlenkedésnek.

A teljes vizsgálati minta az átlagos ártalomkerülési dimenzióba tartozik az elért pontjaik alapján (VI. Táblázat). A további vizsgálatokhoz ezúttal is ANOVA táblákat alkalmaztunk.

A Kolmogorov-Smirnov próba alapján a skálára adott válaszok normál eloszlást követnek ($z=0,99$, $p=0,28$). A vizsgált csoportok ezúttal is függetlennek tekinthetők. A Levene-teszt eredményei alapján $F=0,97$ értékhez a valószínűség $p=0,40$, tehát teljesült a szórások homogenitása. Az ANOVA tábla szerint szignifikáns különbség található a csoportok között az ártalomkeresés dimenziójában ($F(3)=4,66$, $p=0,01$). Az LSD Post Hoc vizsgálat eredményei alapján a kontroll személyek ($M=13,54$, $SD=5,70$) és az áldozatok ($M=17,87$, $SD=7,39$) szignifikánsan különböznek egymástól ($p=0,01$). Az áldozatok ($M=17,87$, $SD=7,39$) és az elkövetők ($M=15,28$, $SD=7,02$) között nem található szignifikáns különbség ($p=0,34$). Az áldozatok ($M=17,87$, $SD=7,39$) és azok között a személyek között, akik elkövetői és áldozatai is voltak online zaklatásnak ($M=14,36$, $SD=6,98$) ugyancsak szignifikáns különbség található ($p=0,01$).

II. Diagram- HA átlagainak különbségei elkövetői, áldozati és kontroll csoportokban

4.2.3.

A harmadik hipotézis szerint feltételezhető, hogy a cyberbullying elkövetők, és azok a személyek, akik elkövetői és áldozatai is voltak elektronikus zaklatásnak magasabb agressziószinttel rendelkeznek, mint az áldozatok és a kontroll személyek.

A teljes vizsgálati minta átlagosan 44,08 pontot ért el ($SD=17,20$), amely közepes agresszió szintnek felel meg. A csoportok különbségeinek vizsgálatához ANOVA táblát alkalmaztunk.

A minta normál eloszlásúnak tekinthető. A vizsgált csoportok jelen esetben is függetlenek egymástól. A szórások homogenitását Levene-teszt segítségével ellenőriztük, amely alapján $F=0,44$ értékhez a valószínűség $p=0,72$, tehát a varianciák egyformának tekinthetők. Az ANOVA tábla alapján nem található szignifikáns különbség a csoportok között agresszió tekintetében ($F(3)=1,23$, $p=0,29$). A vizsgálatok alapján a hipotézis nem nyert alátámasztást.

XI. Táblázat- Az AQ átlagai az elkövetők, áldozatok és a kontroll személyek csoportjában

AQ átlagok	Kontroll személy	Áldozat	Elkövető	Áldozat és elkövető
Átlag	47,68	44,19	37,14	42,02
Szórás	17,99	17,07	16,49	16,72
Minimum	12	7	17	8
Maximum	87	101	68	86

A teljes kérdőív átlagos értékeinek tekintetében a kontroll csoport rendelkezik a legmagasabb pontszámokkal ($M=47,68$, $SD=17,99$), amely közepes agressziószintnek felel meg. Az áldozati csoport ($M=44,19$, $SD=17,19$) és az „áldozat és elkövető” csoport ($M=42,02$, $SD=16,42$) átlagosan ugyancsak közepes agressziószinttel rendelkezik. A tisztán elkövetőkből álló csoport ($M=37,14$, $SD=16,49$) rendelkezik az összes vizsgált csoport közül a legalacsonyabb átlagos értékekkel, amelyek az értékhatári övezetben is alacsony agressziószintnek feleltethetők meg.

Az Agresszió Kérdőív pontértékeinek további vizsgálatokor elsősorban a Verbális Agresszió alskála pontértékeire érdemes helyezni a hangsúlyt. A vizsgált alskálán legmagasabb átlagos értékeket ebben az esetben is a kontroll csoport tudhatja magáénak ($M=11,61$, $SD=3,45$). Az

„áldozat és elkövető” csoport ugyancsak viszonylag magas verbális agresszióval jellemezhető ($M=10,52$, $SD=3,71$), azonban a tisztán elkövetőkből álló csoport rendelkezik ezúttal is a legalacsonyabb átlagos pontértékekkel ($M=7,17$, $SD=3,34$). A áldozati csoport átlagosan 9,54 pontot ($SD=3,34$) szerzett a verbális agresszió skálán, amely alacsony értéknek tekinthető.

A kérdőív további alskálái (Fizikai Agresszió, Düh, Hosztilitás), és a csoportokban elért átlagos pontszámok az alábbi táblázatban találhatóak.

XII. Táblázat- Az AQ skáláinak átlagos pontértékei az elkövetők, áldozatok és kontroll személyek csoportjában

AQ skálák	Kontroll személy	Áldozat	Elkövető	Áldozat és elkövető
Fizikai Agresszió	10,27	9,96	7,57	8,36
Düh	11,66	10,61	10,00	9,56
Hosztilitás	14,15	14,08	12,43	13,57
Verbális Agresszió	11,61	9,54	7,14	10,52

4.2.4.

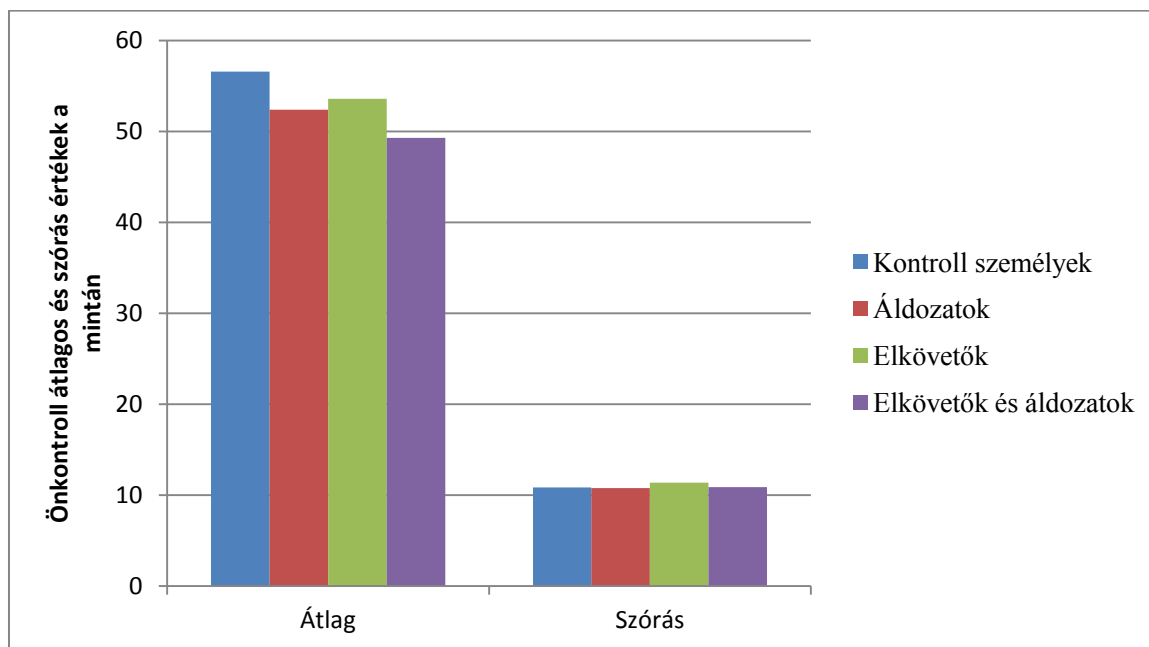
A negyedik hipotézis szerint az elektronikus zaklatás elkövetői, és azok a személyek, akik elkövetői és áldozatai is voltak cyberbullyingnak, alacsonyabb önkontrollal rendelkeznek, mint az áldozatok és a kontroll csoport.

A kutatásban résztvevő személyek átlagosan 52,49 pontot értek el az Önkontroll Kérdőíven ($SD=10,89$) (IX. Táblázat). A további vizsgálatokhoz ezúttal is ANOVA táblát alkalmaztunk.

A kérdőívre adott válaszok normál eloszlást követnek. A minta ezúttal is függetlennek tekinthető, ugyanis egy résztvevő, csak egy csoportban szerepelhet az értelmezéskor. A Levene-teszt alapján az $F=0,11$ értékhez a valószínűség $p=0,95$, tehát teljesült a szórások homogenitása. Az ANOVA tábla eredményei szerint szignifikáns különbség van a csoportok között az önkontroll tekintetében ($F(3)=3,58$, $p=0,01$). Az LSD Post Hoc vizsgálat alapján a kontroll személyek ($M=56,58$, $SD=10,87$) és az áldozatok ($M=52,37$, $SD=10,80$) között szignifikáns különbség található ($p=0,41$). Az áldozatok ($M=52,37$, $SD=10,80$) és az elkövetők ($M=53,57$, $SD=11,38$) nem található szignifikáns különbség ($p=0,77$). Az áldozatok ($M=52,37$, $SD=10,80$) és azok között a személyek között, akik elkövetői és áldozatai is voltak

cyberbullyingnak ($M=49,30$, $SD=10,89$) ugyancsak nem található szignifikáns különbség ($p=0,11$). A kontroll csoport ($M=56,58$, $SD=10,87$) és a cyberbullying áldozati-elkövetői csoport között az LSD Post Hoc vizsgálat alapján szignifikáns különbség található ($p=0,00$).

III. Diagram- Az önkontroll átlagainak különbségei cyberbullying elkövetői, áldozati és kontroll csoportban

V. MEGBESZÉLÉS

Az iskolai erőszak területén végzett kutatásokban rengeteg információt tudhatunk meg annak megjelenési formáiról, személyiséggel való összefüggéseiről, előfordulásának gyakoriságáról és helyszíneiről. A témában fellelhető részletes szakirodalomnak köszönhetően sok értékes módszer is rendelkezésünkre állhat a prevenciós eljárások alkalmazásához, amelyek széleskörű elterjedésével talán visszaszoríthatóbbá válik az iskolai kegyetlenkedések száma. A cyberbullying témakörének szakirodalma egyelőre közel sem ilyen részletes, hiszen a jelenség nem tekint vissza olyan hosszú múltra, mint a tradicionális bullying. A témában eddig elvégzett kutatások alapján, az elektronikus zaklatás elméleti háttere felépíthető a bullying terminológiájából, azonban a két jelenség közötti néhány különbség igen fontos szerephez juthat. Ilyen különbség lehet elsősorban a résztvevők anonimitása, és a megjelenési formák változatossága. Jelen dolgozat célja, hogy élesebb képet kaphassunk arról, hogy vajon van-e összefüggés a cyberbullying megjelenése és néhány feltételezhetően releváns személyiségtényező között.

Az első hipotézisben Cloninger két temperamentumfaktorának (melyek az újdonságkeresés, és a jutalomfüggőség) a sajátosságait hasonlítottuk össze a cyberbullying elkövetői, áldozatai és a kontroll személyek körében. A hipotézis elméleti alapjait Srabstein és Piazza (2008) kutatási eredményeire alapoztuk, amely szerint a cyberbullying elkövetők olyan személyek, akiknek nagymértékben szükségük van a társas támogatottságra. Mivel a közösségi oldalakon ezt a társas támogatást összefüggésbe hozhatjuk a tetszésnyilvánításokkal, vagy a pozitív hozzászólásokkal, így feltételezhető, hogy összefüggést találunk a jutalomfüggőség temperamentum dimenziójában az elkövetők és az áldozatok között. Az eredmények alapján a hipotézis csak részben teljesült, ugyanis a jutalomfüggőség dimenzióban nem található eltérés a vizsgált csoportok között, azonban az újdonságkeresés faktor több helyen is szignifikáns különbségeket mutatott. Úgy tűnik tehát, hogy a jutalomfüggőség nem játszik jelentős szerepet a cyberbullying jelenségében, illetve, hogy ha mutatkozik is valamekkora tendencia (áldozat: $M=16,74$ $SD=10,80$; elkövető: $M=17,85$, $SD=3,23$; áldozat és elkövető is: $M=17,05$, $SD=3,79$; kontroll: $M=17,17$, $SD=4,31$) az a vizsgált mintában nem mutatható ki. Ennek oka lehet a csoportok nagymértékben eltérő elemszáma is, ugyanis a teljes mintából mindössze 7 fő került az elkövetői csoportba, míg az áldozatok között 81 fő található. Emellett megfigyelhető, hogy azok a személyek, akik válaszaik alapján elkövetői és áldozatai is voltak elektronikus zaklatásnak összesen 52 fős gyakorisággal szerepeltek a mintában.

A statisztikai összehasonlítások során több alkalommal is szignifikáns eredményeket kaptunk az áldozati és az „elkövető és áldozat” csoport különbségeire vonatkozóan. Ilyen eredmények születtek az első hipotézis második vizsgált dimenziójában, az újdonságkeresésben is (I. Diagram).

Az ANOVA tábla eredményei szerint különbség van a vizsgált csoportok között, ám ez a különbség egyedül az áldozati és az „elkövető és áldozat” csoport között szignifikáns. Érdekes összefüggés, hogy az elért átlagpontszámok tekintetében a tisztán elkövetőkből álló csoport érte el a legalacsonyabb pontszámot, amely azonban nem mutat kimutatható eltérést az áldozatok átlagos pontszámaitól. A vizsgált minta alapján ebben a dimenzióban egyedül az „elkövető-áldozat” csoport különbözik szignifikáns módon az áldozatitól (valamint az elkövetői és kontroll csoporttól), tehát úgy tűnik, hogy az ebbe a csoportba tartozó személyek temperamentum jellemzője felel meg leginkább a hipotézisben elvártaknak. Az ebben a csoportban szereplő személyek átlagosan 23,52 pontot értek el az újdonságkeresési skálán, amelyen legfeljebb 40 pont szerezhető, tehát azt mondhatjuk, hogy az ezek az eredmények

sem térnek el nagymértékben az átlagostól, ám a teljes összehasonlításban mégis magasnak nevezhetők.

Úgy tűnik tehát, hogy az „elkövető és áldozat” csoport temperamentumjegyei között szerepelhet a legnagyobb mértékben az impulzivitás, és az extravagancia, amelyek a magas újdonságkereséssel rendelkező személyek sajátosságai. Ezzel ellentétben a magas ártalomkerüléssel rendelkező személyek általában zárkóztak és óvatosak, tehát ezek a vonások feltételezhetően nagyobb mértékben jellemzőek a cyberbullying áldozatokra, mint a többi csoportra. Ezt az összefüggést vizsgáltuk meg a második hipotézisben.

A második hipotézis a temperamentum faktorok harmadik vizsgált dimenziójának, az ártalomkeresésnek a megjelenését vizsgálta az elektronikus zaklatás elkövetői és áldozatai körében. Az ANOVA tábla eredményei szerint van különbség a csoportok között az vizsgált dimenzióban. Az összehasonlítások alapján (II. Diagram) az áldozati csoport átlagos pontértékei a legmagasabbak a mintán belül, és eredményeik szignifikánsan különböznek az „elkövető és áldozat” csoporttól, amely a kontroll csoporton kívül a legalacsonyabb átlagos pontszámokkal rendelkezik. Úgy tűnik tehát, hogy a magas ártalomkerülés egyike lehet azon temperamentumtényezőknek, amelyek a cyberbullying áldozatok körében általánosan megjelennek.

Érdekes összefüggés, hogy az összehasonlítások alapján a tisztán elkövetőkből álló csoport és az áldozati csoport között nem találtunk különbséget ($p=0,34$) az ártalomkerülés dimenziójában. Ahogyan az első hipotézis esetén is, itt is mutatkozik egyfajta tendencia az átlagos pontszámok tekintetében (II. Diagram), amely alátámasztaná a hipotézist, ám feltehetően a tisztán elkövetőkből álló csoport alacsony létszáma nem alapozza meg a további összehasonlítások felállítását. Olweus (1978) kutatásai alapján a hagyományos iskolai erőszak elkövetőinek közös sajátossága az impulzivitás és a magas uralkodási igény. Brodsky (1976) szerint emellett jellemzőjük lehet az autoriter magatartás, a dominancia és az irigység. Az alacsony ártalomkerüléssel rendelkező személyek gyakran mentesek a gátlásoktól (Cloninger, 1993). Ezeket az összefüggéseket felhasználva feltételeztük, hogy a cyberbullying elkövetők alacsonyabb átlagos értékeket érnek el a dimenzióban, mint az áldozatok, hiszen a Willard (2007) által összegzett megjelenési formák között több olyan jelenséget is találhatunk (pl. zaklatás, csalás, cyberstalking), amely összefüggésbe állítható a magas impulzivitással és az alacsony ártalomkerüléssel. Úgy tűnik azonban, hogy a vizsgált mintában ez a hipotézis

nagyobb mértékben megjósolja az „elkövetői és áldozati” csoport temperamentumbéli sajátosságait, mint a tisztán elkövetőkét.

Ahogy a jutalomfüggőségénél és az újdonságkeresésnél, úgy az ártalomkerülés esetén is azok a feltételezések, amelyeket a cyberbullying áldozatok temperamentumbeli sajátosságainak véltünk, teljesültek. Ezzel ellentétben a tisztán elkövetőkből álló csoport nem rendelkezett azokkal a személyiségjegyekkel, amelyek az előzetes kutatások alapján bejósolható lett volna. Ennek egyik oka lehet az említett alacsony elemszám, a másik pedig, hogy a cyberbullying jelenségében gyakoribb azoknak a személyeknek a száma, akik elkövetői és áldozatai is voltak az elektronikus zaklatásnak. Úgy tűnik tehát, hogy mivel „elkövető és áldozat” csoport temperamentumbéli sajátosságai nagyobb mértékben megfelelnek a hipotézisben megjósoltak, érdemes lehet az elkövetők személyiségjegyeinek vélt dimenziókat kiterjeszteni erre a csoportra is.

A harmadik hipotézis az elkövetők és áldozatok agressziószintjének különbségeire fókuszált, hiszen amennyiben Olweus definíciója kiterjeszthető az elektronikus zaklatásra, akkor a cyberbullying egyfajta agresszív viselkedés, melynek során az elkövetők elektronikus eszközöket használnak az áldozatok visszatérő jelleggel történő zaklatására (Slonje és munkatársai 2012). Ennek alapján feltételezhető, hogy az agresszió fontos szerepet játszhat a az elektronikus zaklatás megjelenésében. A vizsgált mintán végzett számítások alapján azonban nem találtunk szignifikáns különbséget a csoportok között. A XI. Táblázatban részletezett eredmények alapján látható, hogy a legmagasabb agresszió szinttel a kontroll csoport rendelkezik, ám pontértékei nem különböznek szignifikánsan a többi csoporttól.

Az Agresszió Kérdőív négy skálából áll, melynek az elektronikus zaklatás szempontjából vélhetően legrelevánsabb faktora a verbális agresszió. A verbális agresszió dimenzióban mutatkozik egyfajta tendencia, amely részben igazolni látszik a hipotézist (XII. Táblázat), ám az átlagos pontszámok között nem mutatkozik szignifikáns különbség a csoportok között. Gerevich, Bácskai és Fodor (2007) több kritikát is megfogalmaz az Agresszió Kérdőív érvényességét illetően, ugyanis azt csak korlátozott mintán vizsgálták, tehát kevésbé tekinthetőek reprezentatívnak. Szerintük ez azért jelenthet nehézségeket a kérdőív alkalmazásakor, mert azok a személyek, akik érintettek az agresszív viselkedésmódok szempontjából, nem azokból a mintákból kerülnek ki, amelyekre a kérdőív alkalmazhatóságának eredményei vonatkoznak. Amennyiben a cyberbullying összefüggést mutat az agresszióval (pl. Slonje és mtsai, 2012), akkor a kutatás eredményei magyarázhatóak

a kérdőív vizsgált csoporttal való alacsonyabb érvényességével. Emellett feltételezhető, hogy a véletlenszerűen kiválasztott mintaválasztás ellenére, éppen olyan személyek töltötték ki akiknek az agressziószintje nem mutat összefüggést a cyberbullying áldozattá válásban.

Az áldozati csoport vártnál magasabb agressziószintje talán egy másik elméleti megközelítés értelmében is magyarázható lehet. Olweus (1978) szerint az iskolai erőszak áldozatai körében létezik egy kisebb csoport, akiket provokatív áldozatoknak nevez, és vizsgálatai alapján egyszerre jellemzi őket provokatív-agresszív viselkedésmód. Amennyiben a cyberbullying áldozatok személyiségjegyei hasonlóak a tradicionális iskolai erőszak áldozataiéhoz, akkor a kapott eredmények értelmezhetőek lehetnek annak a fényében is, hogy a vizsgált csoportban több „provokatív áldozat” szerepelt. A provokatív áldozatok magasabb agressziószintje pedig magasabb átlagpontszámot eredményezhet, amely így nem alkalmas a hipotézisben elvárt összehasonlításokra.

A negyedik hipotézis az önkontroll dimenziójában vizsgálja a cyberbullying elkövetők és áldozatok személyiségjegyeit. Willard (2007) kutatásai alapján az elektronikus zaklatásnak nyolc megjelenési formáját különíthetjük el. Ilyenek például a nagyizolás, az „outing”, vagy a „cyberstalking”, melyeknek közös tulajdonsága megjelenésük ismétlődő jellege. Az alacsony önkontrollal rendelkező személyek hajlamosak az impulzivitásra, amely a negatív következmények figyelembe vétele nélküli gyors, spontán reakciókban mutatkozik meg. Úgy tűnik tehát, hogy például a közösségi oldalakon történő szóváltások megfelelő helyzetet teremthetnek az impulzivitás online térben való megnyilvánulására, vagy akár az elektronikus zaklatásra. Ezen összefüggések figyelembevételével feltételeztük, hogy a cyberbullying kapcsolatban állhat az önkontroll jelenségével.

A teljes kérdőív átlagos pontszáma $M=52,49$, az ehhez tartozó szórás $SD=10,89$ (IX. Táblázat), tehát az átlagos övezet alatt a 41,60-tól 63,38 pontig tartó intervallum érthető. A III. Diagramban bemutatott csoportonkénti átlagpontszámok alapján azt mondhatjuk, hogy minden vizsgálati csoport az átlagos önkontroll tartományban helyezkedik el.

Az ANOVA vizsgálatok eredményei szerint a vizsgált csoportok között különbség található, ám ez a különbség egyedül a kontroll személyek és a fennmaradó három csoport között szignifikáns. Az áldozatok és az elkövetők átlagos pontértékei között mutatkozik egyfajta tendencia, amely alátámasztja a hipotézist, ám az eltérésük nem szignifikáns. Ennek magyarázata lehet az elkövetői csoport alacsony elemszáma, valamint az is, hogy talán nincs összefüggés a cyberbullying és az önkontroll között.

A kapott eredményeknek egy másik magyarázata is adekvát lehet. Amennyiben alapul vesszük a Willard (2007) által megnevezett megjelenési formákat, akkor arra következtethetünk, hogy mivel a cyberbullying áldozatok személyes információkat, esetleg képeket, vagy videókat osztanak meg a zaklatójukkal, így impulzívnek nevezhetőek, amely indikátora lehet az alacsony önkontrollnak. A vizsgálat eredményei alátámaszthatják ezt a feltevést, ám ahhoz, hogy megalapozott következtetéseket vonhassunk le a jelenség önkontrollal való összefüggéséről, további vizsgálatok szükségesek.

A kutatás hipotézisei csak részben teljesültek, azonban a kérdésfeltevés újszerűsége miatt ezek az eredmények is megfelelőnek tekinthetőek. A vizsgálat előkészítésekor ugyanis korábbi hasonló kutatások hiányában, csupán logikai gondolatmenettel hidaltuk át a szakadékokat, amely a cyberbullying megjelenési formái, és pszichológiai összefüggései nyomán elvezethet a jelenség személyiségtényezőkkel való összefüggéseire. A dolgozat a felhasznált kérdőívek segítségével ezeket a korrelációkat igyekezett feltárni. Ezek egyike a Cyberbullying és Online Agresszió Kérdőív, melynek fordítása során igyekeztünk egy érvényes és megbízható adaptációt készíteni, amellyel a későbbiekben talán újabb kutatások végezhetőek egy teljes populációra nézve is reprezentatív mintán.

Végezetül a hipotézisek kiegészítéseként a kutatás kérdésfeltevéseihez kapcsolódó néhány fontos kiegészítést is érdemes figyelembe venni. Az iskolai erőszak területén végzett kutatások nem térnek ki részletesen a nemi különbségekre, ám megfigyelték, hogy a bullying elkövetői és áldozatai is nagyobb gyakorisággal fiúk. Ez feltételezhetően azért megalapozott, mert a férfiak átlagosan magasabb agressziószinttel rendelkeznek, mint a nők (Volavka, 2002), így gyakrabban válnak olyan agresszív cselekedetek elkövetőivé, mint a verekedés, vagy a rugdosódás. Mivel a cyberbullying valamilyen elektronikus eszközön keresztül tud megvalósulni, ezért nem tehetünk különbséget a zaklatások direkt, és indirekt formái között, ugyanis direkt fizikai bántalmazásra nincs mód. Az indirekt kegyetlenkedések Olweus (1978) szerint elsősorban a lányokra jellemzőek, ám mivel a cyberbullyingot összefüggésbe hozhatjuk egyfajta online agresszióval, ezért feltételezhető, hogy több férfi elkövetővel találkozhatunk, mint nővel. A kutatási eredmények alapján azonban szinte ugyanakkora gyakorisággal szerepelnek nők és férfiak is az elkövetők és áldozatok csoportjaiban. Úgy tűnik tehát, hogy a cyberbullying jelenségében nem mutathatóak ki nemi különbségek.

Az elektronikus zaklatás megjelenési gyakoriságának tárgyalásához elengedhetetlen, hogy kitérjünk az életkori különbségekre. Amennyiben a tradicionális iskolai zaklatás elméleti

hagyományaira építkezünk, azt mondhatjuk, hogy a cyberbullyingban érintett korosztály elsősorban fiatalkorú. Ezen korosztály vizsgálatát tűzte ki célul a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács is egy Egyesült Államokbeli kutatásban (2007). Eredményeik szerint 14 és 16 éves kor közötti fiatalok találkozhatnak a legnagyobb gyakorisággal az elektronikus zaklatással. Az általuk vizsgált minta 13-17 éves középiskolai tanulókat vizsgált, így nem történt általános összehasonlítás az ugyancsak napi rendszerességgel internetet és közösségi oldalakat használó fiatal felnőtt populációval. Jelen kutatásban megpróbáltuk feltárni a jelenség fiatal felnőtt korban megjelenő gyakoriságát is. Az eredmények szerint az áldozati csoportba tartozó résztvevők átlagos életkora $M=18,91$ év ($SD=2,61$). Az elkövetőket és áldozatokat magába foglaló vizsgálati minta átlagéletkora pedig $M=19,73$ év ($SD=2,95$). (Az elkövetőkből álló csoport alacsony elemszáma miatt nem szerepel az összehasonlításban.) A független mintás t próba alapján végzett számítások szerint azt mondhatjuk, hogy az elkövetők és áldozatok között nincs különbség az életkoruk tekintetében ($p=0,09$). Úgy tűnik tehát, hogy a vizsgált mintában nagyobb gyakorisággal jelenik meg a felnőtt populációban, mint a fiatalkorúban. A kapott eredmény azonban nem jelenti azt, hogy nagyobb valószínűséggel találkozhatunk cyberbullyinggal az egyetemeken, vagy főiskolákon, hiszen az öt évfolyamos középiskolák lehetővé teszik a 19-20 éves fiatalok tanulmányait is. Ennek bizonyítására további számításokkal megvizsgáltuk az iskolai végzettségek megoszlását a cyberbullying elkövetői és áldozatai körében.

A teljes minta iskolai végzettségeinek összehasonlításai alapján úgy tűnik, hogy a középiskolás korosztály a leginkább érintett az elektronikus zaklatás jelenségében. A középiskolás korcsoport közül is azok a fiatalok kerültek leggyakrabban kapcsolatba az elektronikus zaklatással, akik szakközépiskolai tanulmányokat folytatnak.

A jelen kutatásban kapott eredmények alapján, a középiskolai korosztály tartozik az elektronikus zaklatástól leginkább veszélyeztetett csoportok közé, tehát érdemes lehet megemlíteni néhány prevenciós technikát. Az egyik legfontosabb ilyen eszköz lehet magának a jelenségnek a bemutatása, ugyanis, mivel a cyberbullying szónak nincs adekvát magyar megfelelője, így nem egyértelmű, hogy mi rejlik mögötte. Hasznos lehet emellett, ha a fiatalokat biztosítják arról, hogy az iskolai személyzet között (tanár, vagy iskolapszichológus) van olyan személy, akinek beszélhetnek az átélt zaklatásról. A tanárok, vagy pszichológusok biztosíthatják az áldozatokat arról, hogy az online kegyetlenkedések nem veszélyeztetik közvetlenül a testi épségüket, ám ügyeljenek a biztonságos internet használatra. Fontos tudniuk, hogy a személyes információk megosztása veszélyes lehet, legfőképp akkor, ha

személyesen nem ismeri a kommunikációban résztvevő másik félt. Emellett érdemes felhívni a figyelmet a naponta látogatott közösségi oldalak biztonsági beállításaira, melynek megfelelő kezelésével megelőzhető lehet a Willard (2007) által meghatározott zaklatási formák egy része.

Összegezvén a kutatás eredményeit és tapasztalatait, azt mondhatjuk, hogy érdemes lehet foglalkozni a cyberbullying jelenségével egy reprezentatív magyarországi felmérésben is, ugyanis megjelenésének gyakorisága indokoltá teheti a téma mélyebb megértését, és összefüggéseinek megállapítását.

VI. KORLÁTOK

Nehézséget okozott a téma vizsgálatakor, hogy a létező kutatások közül csak kevés foglalkozik a személyiség és a cyberbullying összefüggéseivel. A témához legközelebb első kutatás is a magányosság és az elektronikus zaklatás kapcsolataira fókuszál (Sahin,2012), amely nem esik elég közel a temperamentum és az agresszió vizsgálataihoz. Ezért néhány esetben a logikai szakadékot csak a tradicionális iskolai zaklatás elméleti háttere segítségével tudtuk áthidalni.

A vizsgálat korlátai közé tartozhat továbbá, hogy reprezentatív magyarországi kutatást nem találtunk, így nem tudható biztosan, hogy a külföldi szakirodalomban olvasott megjelenési formák itthon is megállják-e a helyüket. Egy hasonló nehézség lehet továbbá az is, hogy a Patchin és Hinduja (2009) által szerkesztett kérdőív, amelyet a kutatás magyar adaptációban felhasznált, kevés hangsúlyt fektet a közösségi oldalakra, ami pedig meghatározó lehet a cyberbullying magyarországi megjelenésében. Egy későbbi kutatásban érdemes lehet helyette egy új kérdőívet alkotni, amely kiküszöbölheti az esetleges kultúrához kevésbé kapcsolódó tételeket.

A kutatás korlátai közé sorolható még az elkövetők alacsony elemszáma, ami nem adott lehetőséget a pontos összehasonlításokra. Valószínűleg ahhoz, hogy pontosabb képet kaphassunk a cyberbullying és a személyiségtényezők összefüggéseiről, nagyobb vizsgálati mintát kell összegyűjteni, hogy a csoportok sajátosságai megfelelően kirajzolódhassanak. A vizsgálati minta elemszámainak alakulásakor kialakult magas „elkövető és áldozat” gyakoriság is érdekes alapokat nyújthat egy későbbi kutatáshoz. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy az elektronikus zaklatás megjelenésekor egy reprezentatív mintán is ilyen magas

számban képviselteti magát az „elkövető és áldozat” csoport, vagy a jelen kutatásban alkalmazott kérdőív tételei voltak túlzottan szigorúak, és ezzel esetleg előhívták a társas kíváncsiságot.

A kutatás módszertani korlátai közé tartozik még, hogy a vizsgált minta megoszlása az iskolai végzettség, illetve a folyamatban lévő tanulmányok szempontjából nem arányos, ugyanis a középiskolások túlnyomó többsége gimnazista. Érdeemes lehetne tehát egy további kutatásban az online felület mellett további célzott megkereséssel kiegyenlíteni a válaszadók iskolatípus szerinti megoszlását, valamint mélyebben megvizsgálni az életkori különbségeket (pl. az agresszió fejlődése serdülőkorban).

VII. KITEKINTÉS

Kitekintésként érdemes lehet újra megvizsgálni a cyberbullying és a személyiség összefüggéseit egy nagyobb vizsgálati mintán, amely reprezentatívnak tekinthető. Az új kutatás során az eddigi tapasztalatok segítségével új kérdőívet alkothatnánk az elektronikus zaklatásról, amelyben külön fókuszálunk a mostani mintában nagy elemszámmal képviseltetett „elkövető és áldozat” csoportra. A további kérdésfeltevésekhez érdekes kiegészítésnek bizonyulhat a cyberbullying összefüggése a depresszióval és a szorongással. Emellett érdemes lehet, alaposabb összehasonlításokat végezni az agresszióval való kapcsolatán, amely jelen vizsgálat eredményeiben nem hozta meg a szakirodalom alapján elvárt eredményeket.

Egy másik alternatívaként, a meglévő kutatási eredményeket érdekes lenne felhasználni egy olyan vizsgálatban, ahol szociálpszichológiai jelenségekkel hoznánk összefüggésbe az elektronikus zaklatás jelenségét. Ebben a tervezett kutatásban a csoportból való kirekesztettség, a bűnbak képzés és a hat és négy évfolyamos középiskolák osztályainak összehasonlítása is helyet kaphatna. A jelenlegi és a tervezett szociálpszichológiai nézőpontból megvalósított vizsgálatok segítségével pontosabb képet kaphatnánk a cyberbullying megjelenési formáiról és környezettel való összefüggéseiről. Ha pedig több vizsgálati módszerrel igyekszünk feltárni a jelenség jellegzetességeit, az hatékonyabb prevenciós technikák kialakulásához, és a veszélyeztetettség visszaszorításához vezethet.

VIII. IRODALOM

Aáry Tamás, Aronson, J. (2010, szerk.) *Iskolai veszélyek*. Complex Kiadó Kft. Budapest 149-151

Åkerlind, I., & Hörnquist, J. O. (1992). Loneliness and alcohol abuse: A review of evidences of an interplay. *Social science & medicine*, 34(4), pp. 405-414.

Babbie, E., & Rubin, A. (2008). *Research methods for social work*. p. 304.

Bennett, Elizabeth. (2006). *Peer Abuse Know More: Bullying From a Psychological Perspective* 12-25.

Beran. T. & Li, Q. (2007). *The relationship between cyberbullying and school bullying*. *Journal of Student Wellbeing*. 15-23.

Berkowitz, L (1993). *Aggression: Its Causes, Consequences and Control*. Letöltés dátuma: 2014.02.10. <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=142050>

Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1992). *The development of direct and indirect aggressive strategies in males and females*. 214-240

Brodsky, C. M. (1976). *The harassed worker*. DC Heath & Co. 30-32

Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of personality and social psychology*, 63(3), 452.

Campbell, M. A. (2005). Cyber Bullying: An Old Problem in a New Guise?. *Australian journal of Guidance and Counselling*, 15(01), pp. 68-76

Chi En Kwan, Grace, Skoric, Marko (2013). *Facebook bullying: An extension of battles in school*. *Computers in Human Behavior*. pp. 16-25

Cloninger, C. R., Svrakic, D. M., & Przybeck, T. R. (1993). A psychobiological model of temperament and character. *Archives of general psychiatry*, 50(12), p. 975.

Csányi Vilmos (1986a). *Biológiai determináció és agresszió*. Educatio pp. 677-693.

Dóczi-Vámos Gabriella. (2010) Iskolai veszélyek Letöltés dátuma: 2013.11.14.
http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2013/nevelestudomany_2013_1_149-153.pdf

Einarsen, S., Hoel, H., & Cooper, C. (Eds.). (2003). *Bullying and emotional abuse in the workplace: International perspectives in research and practice*. CRC Press. pp. 3-4

Figula Erika (2004). *Az iskolai zaklatás – iskolai erőszak pszichológusszemmel*. Nyíregyháza, Sz-Sz-B Megyei Tudományos Közalapítvány. pp. 1-105

Gerevich, J., Bácskai, E., & Czobor, P. (2007). The generalizability of the Buss–Perry Aggression Questionnaire. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 16(3), 124-136.

Grasmick, H. G., Bursik Jr, R. J., & Bruce, J. Arneklev. 1993. "Reduction in Drunk Driving as a Response to Increased Threats of Shame, Embarrassment, and Legal Sanctions." *Criminology*, 31(1), 41-67.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2007). Offline consequences of online victimization: School violence and delinquency. *Journal of school violence*, 6(3), 89-112.

Kwan, G. C. E., & Skoric, M. M. (2013). *Facebook bullying: An extension of battles in school*. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 16-25.

Låftman, S. B., Modin, B., & Östberg, V. (2013). *Cyberbullying and subjective health: A large-scale study of students in Stockholm, Sweden*. *Children and Youth Services Review*, 35(1), 112-119.

Li, Q. (2006). *Cyberbullying in schools a research of gender differences*. *School psychology international*, 27(2), 157-170.

National Crime Prevention Council. (2007). *Teens and Cyberbullying*. Letöltés dátuma: 2014.03.10.

<http://www.ncpc.org/resources/files/pdf/bullying/Teens%20and%20Cyberbullying%20Research%20Study.pdf>

Olweus, D. (1994). *Bullying at school*. Springer US. pp. 97-130

Olweus, Dan (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. Oxford, England Hemisphere. lsd. in *Educatio* (1999/IV) pp. 717-739.

- Ortega, R., Elipe, P., Mora-Merchán, J. A., Calmaestra, J., & Vega, E. (2009). The emotional impact on victims of traditional bullying and cyberbullying. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 197-204.
- Parke, R. D., & Slaby, R. G. (1983). The development of aggression. *Handbook of child psychology*, 4, 547-641.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard a preliminary look at cyberbullying. *Youth violence and juvenile justice*, 4(2), 148-169.
- Rivers, I., & Noret, N. (2010). 'I h8 u': findings from a five-year study of text and email bullying. *British Educational Research Journal*, 36(4), 643-671.
- Rivers, I., & Smith, P. K. (1994). Types of bullying behaviour and their correlates. *Aggressive behavior*, 20(5), 359-368.
- ŞAHİN, M. (2012). The relationship between the cyberbullying/cybervictimization and loneliness among adolescents. *Children and Youth Services Review*, 34(4), 834-837.
- Slonje, R., Smith, P. K., & Frisé, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 26-32.
- Smith, P. K. (2012). Cyberbullying and cyber aggression. *Handbook of school violence and school safety: International research and practice*, 2, 93-103.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Srabstein, J., & Piazza, T. (2008). Public health, safety and educational risks associated with bullying behaviors in American adolescents. *International journal of adolescent medicine and health*, 20(2), 223-234.
- Vajda Zsuzsanna (1999/IV). *Mi van a gyerekek és a fiatalok agresszivitásának hátterében*. Educatio. pp. 694-705.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New media & society*, 11(8), 1349-1371.
- Volavka, J. (2002). *Neurobiology of violence*. American Psychiatric Pub. pp. 1-15.

Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. *Educational research*, 35(1), 3-25.

Willard, N. (2007). *Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats*. Letöltés dátuma: 2013.12.10. <http://www.cyberbully.org/cyberbully/docs/cbcteducator.pdf>

Williams, K. D., Forgas, J. P., & Von Hippel, W. (Eds.). (2013). *The social outcast: Ostracism, social exclusion, rejection, and bullying*. Psychology Press. pp. 19-34

Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of child Psychology and Psychiatry*, 45(7), 1308-1316.

Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Hamburger, M., Diener-West, M., & Leaf, P. J. (2011). X-rated material and perpetration of sexually aggressive behavior among children and adolescents: is there a link?. *Aggressive behavior*, 37(1), 1-18.

Ybarra, M., Boyd, D., Korchmaros, J., Oppenheim, J. (2012). *Defining and Measuring Cyberbullying Within the Larger Context of Bullying Victimization*. *Journal of Adolescent Health*. pp. 53-58.

IX. MELLÉKLETEK

9.1. FELHASZNÁLT KÉRDŐÍVEK

Demográfia

Életkor:

Nem:

Iskolai végzettség, vagy középiskola, amelyben tanulsz:

Lakóhely:

Családi állapot:

TCI Kérdőív

Ebben a kérdőívben olyan állításokat találsz, amelyeket az emberek gyakran használnak saját véleményük, hangulatuk, viselkedésük vagy lelki állapotuk jellemzésére. Mindegyik

állításához kétféle válaszlehetőség tartozik: „**igaz**” vagy „**nem igaz**”. Kérjük, olvasd el figyelmesen valamennyi kijelentést, azután jelöld be a válaszlapon azt a választ, amelyik meggyőződésed szerint jobban illik Rád. Ne töprengj túlságosan sokáig az egyes válaszokon! A kérdőívben nincsenek helyes vagy helytelen, „jó” vagy „rossz” válaszok, hiszen az emberek érzései és véleményei különbözőek. Ezért habozás nélkül jelöld meg minden esetben a Hozzád közelebb álló válaszokat, és ne legyél tekintettel arra, hogy mit gondolnának ugyanarról mások.

Befejezés előtt kérünk, ellenőrizd még egyszer, hogy egyetlen kérdés se maradjon megválaszolatlanul! Figyelmed és fáradozásod köszönjük!

	IGAZ	NEM IGAZ
Gyakran kipróbálok olyan dolgokat is pusztá kíváncsiságból vagy szórakozásból, amiket mások időpocsékolásnak tartanak.		
Mindig bízom a dolgok kedvező kimenetelében még olyankor is, amikor a legtöbben aggodalmaskodnak.		
Egy szép beszéd vagy egy szép vers mélyen meg tud indítani.		
Biztosan többre is képes lennék, de nem látom értelmét a szükségesnél jobban hajtani magam.		
Idegen helyen akkor is feszült és ideges vagyok, ha mások szerint semmi ok aggodalomra.		
Többnyire a pillanatnyi hangulatom szerint cselekszem anélkül, hogy visszagondolnék a korábbi hasonló esetekre.		
Altalában inkább a magam útját követem, mintsem a mások kívánságait teljesíteném.		
8. Másoknál sokkal tartózkodóbb és fegyelmezettebb vagyok.		
9. Sokszor félbehagyom a megkezdett dolgaimat, mert elfog a kétely, hátha rosszul fognak végződni.		
10. Érzéseimet, élményeimet jobban szeretem nyíltan megbeszélni a barátaimmal, mint magamban tartani.		
11. Másoknál jóval kevesebb az energiám és hamarabb elfáradok.		
12. Szívesebben indulok kissé kockázatos kalandokra (pl. meredek hegyi serpentinre autózni), mintsem órákig csendben és tétlenül üldögéljek.		
13. Rendszerint kerülöm az idegenek társaságát, mert nem bízom azokban, akiket nem ismerek.		
14. Szeretek mások kedvében járni, amennyire csak tudok.		
15. Sokkal jobban szeretem a „rég, jól bevált” módszereket, mint az „Új, modern” eljárásokkal való kísérletezést.		
16. Szeretek mindent módszeresen végezni, és ha tehetem, szívesen írok elő szabályokat mások számára is.		
17. Nehezemre esik hosszabb ideig ugyanazzal foglalkozni, mert a figyelmem gyakran másfelé kalandozik.		

18. Rendszerint kitartóan tovább dolgozom akkor is, amikor mások már régen abbahagyták.		
19. Gyakran az utolsó filléremet is elköltöm, és azután kénytelen vagyok kölcsönkérni.		
20. Azt hiszem, a jövőben minden remekül fog sikerülni.		
21. Kisebb betegség vagy megrázkódtatás után másoknál nehezebben jövök rendbe.		
22. Nem bánnám, ha állandóan egyedül kellene lennem.		
23. Nem érdekel különösképpen, hogy mások kedvelnek-e engem, vagy a módszereimet.		
24. Sokkal jobban szeretek másokat hallgatni, mint én magam beszélni.		
25. Másoknál hamarabb szoktam felcsattanni, felháborodni.		
26. Idegenek társaságában félénkebb, gátlásosabb vagyok másoknál.		
27. Szentimentálisabb vagyok, mint a legtöbb ember.		
28. Döntések előtt szeretem hosszasan végiggondolni a dolgokat.		
29. A legtöbb embernél keményebben dolgozom.		
30. Napközben is kell pihennem vagy szundítanom; mert könnyen elfáradok.		
31. Bármilyen átmeneti nehézség ellenére én mindig arra számítok, hogy a dolgok végül jóra fordulnak.		
32. Még ha van is bőségesen elegendő pénzem, nem szívesen költöm el magamra.		
33. Fizikailag veszélyes helyzetekben is nyugodt, magabiztos szoktam maradni.		
34. A problémáimat legszívesebben megtartom magamnak.		
35. Személyes gondjaimat akár egy felszínes, rövid ismeretség után is kész vagyok másokkal megbeszélni.		
36. Egy közeli barát elvesztése engem jobban megvisel, mint a legtöbb embert.		
37. Szeretem, ha az ember merev szabályok és előírások nélkül azt teheti, amihez kedve van.		
38. Még barátságtalannak mondott idegenek között is oldott és közvetlen tudnék lenni.		
39. Másoknál jobban aggódom azért, hogy a jövőben rosszul alakulhatnak a dolgok.		
40. Mielőtt döntenék, általában minden körülményt aprólékosan végig szoktam gondolni.		
41. A mások iránti megértés és együttérzés fontosabb, mint a szakszerűség és a tárgyilagosság.		
42. Legtöbbször a túlzásokat, sőt a valótlanságot is el tudom hitetni az emberekkel.		
43. Amikor betegségből lábadozom, kiadós pihenésre és sok biztatásra, támogatásra van szükségem.		
44. Józan és tárgyilagos ember hírében állok, aki nem cselekszik indulatból.		

45.	Könnyedén rendezni tudom a gondolataimat, miközben valaki mással beszélek.		
46.	Váratlan hírekre olyan hevesen szoktam reagálni, hogy sokszor meg is bánom, amit ilyenkor mondok vagy teszek.		
47.	Nagyon megindítanak az érzelmekre (pl. a szegények vagy a sérült gyermekek megsegítésére) irányuló felhívások.		
48.	Mindig jobban hajtom magam másoknál, mert mindent a lehető legjobban akarok megcsinálni.		
49.	Utálok az első benyomásaim alapján dönteni.		
50.	Sokkal jobban szeretem költeni, mint félretenni a pénzt.		
51.	Ugyesen tudok lódítni egy kicsit, ha valakit meg akarok tréfálni, vagy ha egy történetet hatásosabban akarok elmesélni.		
52.	Még egy megromlott barátságot is próbálok mindig a végsőkig fenntartani.		
53.	Gyorsan túl tudom tenni magam egy kínos vagy egy megalázó élményen.		
54.	Változó körülményekhez nagyon nehezen tudok alkalmazkodni, mert olyankor feszült, ideges, és fáradékony leszek.		
55.	Nagyon alapos indokok kellene ahhoz, hogy hajlandó legyek a megszokott módszereimen változtatni.		
56.	Szeretném, ha állandóan közeli és odaadó barátok vennének körül.		
57.	Sokszor újra meg újra megpróbálkozom azokkal a dolgokkal, amelyekkel odáig nem boldogultam.		
58.	Szinte mindig nyugodt és gondtalan vagyok még olyankor is, amikor majdnem mindenki ideges.		
59.	Nagyon unalmasnak találom a szomorú dalokat és filmeket.		

60.	Elégedett vagyok azzal, amit elértem, és nem vágyom sokkal többre.		
61.	Szokatlan helyzetben akkor is feszült és ideges szoktam lenni, ha mások szerint semmiféle veszély nem fenyeget.		
62.	Rendszerint inkább az ösztöneimet és a megérzéseimet követem, mintsem a részleteket gondolnám végig.		
63.	Gyakran túlságosan is önállónak tartanak, mert nem azt teszem, amit mások szeretnének.		
64.	Igyekszem a lehető legkevesebbet dolgozni, még ha mások többet várnak is tőlem.		
65.	Másoknál jobban tudok takarékoskodni.		
66.	Csak nagyon ritkán jövök ki a sodromból: ha valami nem sikerül, egyszerűen mással kezdek foglalkozni.		
67.	Amikor mások nem tartják fontosnak, akkor is ragaszkodom hozzá, hogy a dolgokat szabályos, előírt módon végezzük el.		
68.	Szinte minden társaságban magabiztos, határozott szoktam lenni.		
69.	A barátaim sem ismerik igazán az érzéseimet, mert csak nagyon ritkán mondom el a személyes véleményemet.		

70.	Utálok a megszokott módszereimen változtatni, még ha sokak szerint léteznek újabb és jobb módszerek is.		
71.	Másoknál energikusabb vagyok, és csak lassabban fáradok el.		
72.	Szeretek a részletekre pontosan odafigyelni mindenben, amit csinálok.		
73.	Gyakran félbehagyom, amin dolgozom, mert elbizonytalanodom, még ha mások szerint minden jól is halad.		
74.	Szívesebben vállalkoznék veszélyes dolgokra is (pl. sziklamászásra vagy ejtőernyős ugrásra), mintsem órákon át csendben és tétlenül üljek.		
75.	Könnyen költök el túl sok pénzt a pillanat hatása alatt, ezért még igazán fontos dolgokra sem tudok spórolni.		
76.	Nem vagyok hajlandó mások kedvéért a magam útjáról letérni.		
77.	Idegenek között egyáltalán nem vagyok gátlásos.		
78.	Gyakran engedek a barátaim kívánságainak.		
79.	Soha nem szoktam aggódni a jövőben esetleg bekövetkező szörnyűségek miatt.		
80.	Szinte soha nem veszítem el az önuralmam.		
81.	Gyakran abbahagyom a munkát, ha jóval tovább tart, mint eredetileg gondoltam.		
82.	Társaságban inkább én kezdek el beszélgetni, mintsem arra várjak, hogy mások megszólaljanak.		
83.	Sokszor változtatnom kell a döntéseimen, mert az első benyomásaim tévesnek vagy hibásnak bizonyulnak.		
84.	Elvezem, ha magamnak vásárolok dolgokat.		
85.	Az az érzésem, hogy valami nincs rendjén az agyammal.		
86.	Szívesebben vagyok hűvös és távolságtartó az emberekkel.		
87.	Szomorú filmekben könnyebben sírok, mint a legtöbb ember.		
88.	Kisebb betegségből, túlerőltetésből másoknál hamarabb szoktam felépülni.		
89.	Gyakran megszegem a szabályokat és az előírásokat, ha úgy látom, hogy baj nélkül megúszható.		
90.	Szeretek gyorsan dönteni, és azután rögtön hozzálátni a tennivalókhöz.		
91.	Nekem többnyire sikerülni szokott, amibe belefogok.		
92.	Biztosra veszem, hogy könnyedén képes lennék mások által veszélyesnek tartott dolgokra (pl. jeges úton autóval száguldásra) is.		
93.	Ertelmetlennek látom a munka folytatását, ha nincs jó esély a sikerre.		
94.	Szeretek új dolgokat, új módszereket kipróbálni.		
95.	Jobban szeretek takarékoskodni, mint szórakozásra, mulatságra elkölteni a pénzt.		
96.	Az egyén jogai fontosabbak, mint bármely csoport közös szükségletei.		
97.	Még barátok között sem szeretem túlságosan kiadni		

magam.		
98. Többnyire reggeltől estig dolgozni tudok anélkül, hogy különösképpen erőltetnem kellene magam.		
99. Még ha gyors döntést várnak is tőlem, először majdnem mindig végiggondolom az összes tényt és részletet.		
100. Ha rajtakapnak valamin, meglehetősen ügyetlen vagyok a kimagyarázkodásban.		
101. Másoknál jobban törekszem mindig mindenben a tökéletességre.		
102. Nyugodt és magabiztos tudnék maradni olyan idegenek között is, akik állítólag dühösek rám.		
103. Az emberek szívesen fordulnak hozzám segítségért, megértésért és együttérzésért.		
104. Másoknál nehezebben lelkesedem új ötletekért vagy új módszerekért.		
105. Még akkor is nehezemre esik hazudni, amikor azzal csak mások érzéseit próbálom kímélni.		
106. Vannak emberek, akiket ki nem állhatok.		
107. Többnyire feszült és ideges leszek, ha valami új és ismeretlen dologba kell fognom.		
108. Gyakran a kimerülésig hajszolom magam és többet próbálok teljesíteni, mint amennyire a képességeim futják.		
109. Egyesek szerint anyagiakban túlságosan is szűkmarkú, zsugori vagyok.		
110. Rendszeresen szakítok időt annak végiggondolására, hogy helyes-e vagy helytelen amit éppen teszek.		
111. Ha nem vagyok elég óvatos, gyakran balul sikerülnek a dolgaim.		
112. Az idegességet jobban viselem a barátaim között, mint egyedül.		
113. Sokat hazudtam ebben a tesztben.		
114. Lehetőleg kerülöm az idegenekkel való találkozást, még ha biztosítanak is róla, hogy barátságos emberek.		
115. Még egy kisebb betegség vagy stressz után is több az energiám és az önbizalmam, mint a legtöbb embernek.		
116. Szeretek mindent végigolvasni, amit alá kell írnom.		
117. Amikor semmi új nem történik, rendszerint keresek magamnak valami izgalmas elfoglaltságot.		
118. Néha felidegesítem magam.		
119. Alkalomadtán a hátuk mögött is beszélek az emberekről.		

Cyberbullying és Online Agresszió Kérdőív

A következő kérdőívben az Internethasználat során megszerezhető tapasztalatokról találsz állításokat. Kérjük, olvasd el figyelmesen valamennyi kijelentést, azután dönts el minden állítás esetén, hogy az mennyire jellemző vagy nem jellemző Rád.

Az elmúlt 30 napban milyen gyakran tapasztaltad az alábbiakat?	Soha	Egyszer, vagy kétszer	Néhányszor	Sokszor	Minden nap
1. Az elmúlt 30 napban üzték-e gúnyt belőled chaten (pl. egy közösségi oldalon)?					
2. Az elmúlt 30 napban kaptál olyan email-t egy ismerőstől, amitől nagyon mérges lettél?					
3. Az elmúlt 30 napban kaptál olyan email-t, amitől nagyon mérges lettél valaki ismeretlentől? (A „spam”, vagy levélszemét üzenetek kivételével.)					
4. Az elmúlt 30 napban posztolt valaki olyasmit a Facebook faladra, amitől kényelmetlenül, vagy zaklatottnak éreztet magad?					
5. Az elmúlt 30 napban posztolt valaki olyasmit valamilyen más weboldalon, amitől kényelmetlenül, vagy zaklatottnak éreztet magad?					
6. Az elmúlt 30 napban kaptál olyan azonnali üzenetet (chat, viber, Whatsapp) amely felzaklatott, vagy kényelmetlenül érintett?					
7. Az elmúlt 30 napban beszéltek arról a szüleid, hogy hogyan használd biztonságosan a számítógépet?					
8. Az elmúlt 30 napban beszéltek arról a tanáraid, hogy hogyan használd biztonságosan a számítógépet?					
9. Az elmúlt 30 napban zaklattak, amíg online voltál?					
10. Az elmúlt 30 napban féltél attól, hogy számítógépet használj?					
11. Az elmúlt 30 napban posztolt valaki, valami olyasmit rólad, amit					

nem akartál másokkal megosztani?					
12. Az elmúlt 30 napban küldött valaki neked sms-t, vagy egyéb üzenetet, amiben olyan kérdéseket tett fel a szexről, amelyek kellemetlenül érintettek téged?					
Az elmúlt 30 napban milyen gyakran tetted meg valamelyiket az alábbiak közül?	Soha	Egyszer, vagy kétszer	Ritkán	Sokszor	Minden nap
13. Az elmúlt 30 napban hazudtál a korodról az Interneten?					
14. Az elmúlt 30 napban posztoltál valamit egy másik emberről, azért, hogy másokat megnevetess?					
15. Az elmúlt 30 napban küldtél valakinek üzenetet az Interneten, hogy felbőszítsd, vagy kigúnyold?					
16. Az elmúlt 30 napban küldtél email-t valakinek, azzal a céllal, hogy kigúnyold, vagy felidegesítsd?					
17. Az elmúlt 30 napban posztoltál valamit egy másik ember Facebook, MySpace, Twitter, vagy Tumblr falára, hogy felidegesítsd, vagy kigúnyold őt?					
18. Az elmúlt 30 napban készítettél fotót egy másik emberről és posztoltad azt valamelyik közösségi oldalon, anélkül, hogy a beleegyezését kérted volna?					

Cyberbullying-nak, vagy elektronikus zaklatásnak nevezzük azt, amikor valaki ismétlődő jelleggel kigúnyol egy másik személyt az Interneten, vagy zaklatja őt email-en, vagy szöveges üzenet formájában, valamint amikor valaki posztol valami sértő jellegűt egy olyan személyről, akit nem kedvel.

19. Eddigi életem során már tettem ki másokat elektronikus zaklatásnak:

a. soha	b. ritkán	c. időnként	d. viszonylag gyakran	e. gyakran
f. nagyon gyakran				

20. Az elmúlt 30 napban elektronikus zaklatásnak tettem ki másokat

a. soha	b. egyszer, vagy kétszer	c. néhányszor	d. sokszor
e. minden nap			

21. Ha igen, akkor mi volt a legfontosabb indokod, hogy ezt tetted azzal a személlyel?

a. azért, hogy bosszút álljak rajta	b. mert megérdemelte
c. mert mások is ezt csinálták	d. szórakozásból
e. mert korábban piszkált már az iskolában	f. hogy levezzem a haragom
g. hogy fitogtassam az erőmet	h. utálok őket
i. más okokból	j. nem tettem ki senkit ilyesminek az elmúlt 30 napban.

22. Az eddigi életem során estem már áldozatául elektronikus zaklatásnak:

a. soha	b. ritkán	c. időnként	d. viszonylag gyakran	e. gyakran	f. nagyon gyakran

23. Az elmúlt 30 napban elektronikus zaklatás áldozata voltam

a. soha	b. egyszer, vagy kétszer	c. néhányszor	d. sokszor	e. minden nap

Ha valaha ki voltál téve elektronikus zaklatásnak, kérjük, mondd el a legutóbbi tapasztalatodat!

24. Ismered azt a személyt, aki ezt tette veled?

a. egy barát	b. valaki más az iskolából	c. egy olyan barát, aki ma már nem a barátod
d. ex barát/barátnő	e. valaki olyan, akit az internetről ismerek	f. idegen
g. több ember	h. valaki más (itt nem szerepel)	
i. mindeddig senki sem zaklatott elektronikus eszközökön keresztül		

25. Az elkövetővel találkoztál a való életben is?

a. igen	b. nem	c. nem tudom
d. mindeddig senki sem zaklatott elektronikus eszközökön keresztül		

Az elmúlt 30 napban milyen gyakran történtek meg veled az alábbiak?	Soha	Egyszer	Időnként	Gyakran	Sokszor
26. Zaklatott téged valaki az Interneten keresztül az iskolából?					
27. Az online tett fenyegetéseket végül					

beváltották az iskolában?					
28. Meséltél valakinek az elektronikus zaklatás során szerzett tapasztalataidról?					
29. Meséltél a szüleidnek az elektronikus zaklatás során szerzett tapasztalataidról?					
30. Meséltél barátodnak az elektronikus zaklatás során szerzett tapasztalataidról?					
31. Meséltél tanárodnak az elektronikus zaklatás során szerzett tapasztalataidról?					

32. Hogyan válaszoltál az elektronikus zaklatásra?

a. kijelentkeztem a számítógépről b. letiltottam az elkövetőt c. becenevet, vagy email címet változtattam d. elhagytam az oldalt e. értesítettem a rendőrséget f. semmit sem tettem g. valami mást tettem (ami itt nem szerepel) h. mindeddig senki sem zaklatott elektronikus eszközökön keresztül
--

Milyen érzést váltott ki belőled ez a cyberbullying-gal kapcsolatos tapasztalat?

Megjegyzés: ha mindeddig senki sem zaklatott elektronikus eszközökön keresztül, akkor válaszd az NA, vagyis a nem alkalmazható válaszokat.

Milyen gyakran (voltál)	Soha	Egyszer	Néhányszor	Gyakran	Nagyon gyakran	NA
33. Szomorú						
34. Féltél?						
28. Frusztrált						
29. Zavart, vagy feszélyezett?						
30. Dühös						
31. Nem foglalkoztál vele?						

Ebben a kérdőívben kérdéseket teszünk fel Neked azzal kapcsolatban, hogy hogyan gondolkodsz és hogyan viselkedsz.

Kérünk, az alábbiak szerint válaszold meg a következő néhány kérdést!

1 = egyáltalán nem értek egyet 2 = nem értek egyet 3 = egyetértek 4 = nagyon egyetértek

1. Gyakran a pillanat hevében cselekszem anélkül, hogy gondolkodnék
2. Ha másokat idegesít, amit teszek, az az ő bajuk, nem az enyém.
3. Időről-időre szívesen próbára teszem magam, és olyan dolgokat csinálok, amik egy kicsit veszélyesek.
4. Néha csak a szórakozás kedvéért vállalom kockázatot.
5. Gyakran próbálom elkerülni az olyan feladatokat, melyekről tudom, hogy nehezek.
6. Néha izgalmasnak tartom, hogy olyasmit csináljak, amiért bajba kerülhetek.
7. Nem szeretem az olyan igazán nehéz feladatokat, melyek maximálisan próbára teszik a képességeimet.
8. Ha választhatnék, akkor szinte mindig valami fizikai tevékenységet folytatnék szellemi helyett.
9. Gyakran csinálok olyat, ami az adott pillanatban örömet okoz nekem, akkor is, ha ez valami távolabbi célom rovására megy.
10. Szinte mindig jobban érzem magam, ha jövök-megyek, mint amikor ülök és gondolkodom valamin.
11. Az izgalom és a kaland fontosabb számomra, mint a biztonság.
12. Először mindig saját érdekeimet figyelembe, még akkor is, ha ez azt jelenti, hogy megnehezítem más emberek dolgát.
13. Jobban érdekel, hogy mi történik velem rövidtávon, mint hosszú távon.
14. Akkor is megpróbálom megszerezni azt, amit akarok, ha tudom, hogy ez gondot okoz más embereknek.
15. Amikor az ügyek bonyolulttá válnak, általában abbahagyom őket, vagy visszavonulok.
16. Jobban szeretek elmenni valahová és csinálni valamit, mint olvasni vagy gondolkodni.
17. Nem igazán vagyok együttérző más emberekkel, amikor gondjaik vannak.
18. Úgy tűnik, hogy több energiám van, és több szükségem mozgásra van szükségem, mint a velem egykorúak többségének.
19. Azok a dolgok okoznak nekem a legtöbb örömet az életben, melyeket a legkönnyebb megcsinálni.
20. Nem szentelek túl sok gondolatot és erőfeszítést annak, hogy felkészüljek a jövőre.
21. Elég könnyen kijövök a sodromból.
22. Gyakran, amikor dühös vagyok másokra, szívesebben megbántom őket, mint hogy megbeszéljem velük, hogy miért vagyok dühös.
23. Amikor igazán dühös vagyok, mások jobban teszik, ha elkerülnek.
24. Amikor komoly nézeteltérésem van valakivel, általában nehezemre esik, hogy nyugodtan beszéljek róla, anélkül, hogy felhúznám magamat.

Agresszió Kérdőív

Kérjük, olvasd el az alábbi kijelentéseket. Döntsd el minden állítás esetén, hogy az mennyire jellemző vagy nem jellemző Rád. Kérjük, hogy az állítás jobb szélén lévő négyzetbe x-el jelöld a válaszod.

	egyáltalán nem jellemző rám	nem jellemző rám	jellemző is, meg nem is	jellemző rám	nagyon jellemző rám
1. Néhány barátom úgy gondolja, hogy forrófejű vagyok					
2. Ha erőszakot kell ahhoz alkalmaznom, hogy megvédjem a jogaimat, megteszem.					
3. Amikor az emberek rendkívül kedvesek velem, azon tűnődöm, vajon mit akarnak.					
4. Nyíltan közlöm a barátaimmal, ha nem értek egyet velük.					
5. Előfordult már, hogy olyan örültté váltam, hogy összetörtem dolgokat.					
6. Nem tudom visszafogni magam, hogy ne bonyolódjak vitába, amikor az emberek nem					
7. Csodálkozom azon, miért látom néha olyan sötétnek a dolgokat.					
8. Néha képtelen vagyok kontrollálni magam, hogy ne üssek meg egy másik embert.					
9. Kiegyensúlyozottnak érzem magam.					
10. Bizalmatlan vagyok a túlságosan barátságos idegenekkel.					
11. Előfordult már, hogy félelmet keltettem ismerőseimben.					
12. Gyorsan dühbe gurulok, de hamar le is higgadok.					
13. Ha kellően provokálnak, képes vagyok megütni másokat.					
14. Ha valaki bosszant, képes vagyok megmondani neki, hogy mit gondolok róla.					
15. Néha nagyon irigy vagyok.					
16. Nem hiszem, hogy lenne olyan ok, ami miatt megütnék egy másik embert.					
17. Néha úgy érzem, keményen bánik velem az élet.					
18. Gondot okoz nekem, ha kontrollálnom kell az indulataimat.					

19. Ha ideges vagyok, kimutatom ingerültségemet.					
20. Néha úgy érzem, hogy az emberek kinevetnek a hátam mögött.					
21. Gyakran nem értek egyet az emberekkel.					
22. Ha valaki megüt, visszaütök.					
23. Néha lőporos hordónak érzem magam, készen a felrobbanásra.					
24. Mintha mások mindig le akarnának állítani.					
25. Vannak emberek, akik addig provokálnak, amíg verekezésre nem kerül sor.					
26. Tudom, hogy a „barátaim” beszélnek rólam a hátam mögött.					
27. Barátaim szerint veszekedős vagyok.					
28. Néha ok nélkül méregbe gurulok.					
29. Inkább megyek bele verekedésekbe, mint az átlagember.					

9.2. SPSS OUTPUT

9.2.1. Leíró statisztika (Demográfia)

Statistics					
		A résztvevők neme	A résztvevők életkora (15-25 éves kor között)	A résztvevők iskolai végzettsége, vagy azon intézmény típusa, amelyben tanul	A résztvevők lakóhelye
N	Valid	181	181	181	181
	Missing	0	0	0	0
Mean		1,61	19,32	2,70	1,84
Std. Error of Mean		,036	,201	,102	,071
Median		2,00	19,00	3,00	2,00
Std. Deviation		,490	2,703	1,375	,950
Minimum		1	15	1	1
Maximum		2	25	4	4

A résztvevők neme					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Férfi	71	39,2	39,2	39,2
	Nő	110	60,8	60,8	100,0
	Total	181	100,0	100,0	

A résztvevők életkora (15-25 éves kor között)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15	12	6,6	6,6	6,6
	16	21	11,6	11,6	18,2
	17	12	6,6	6,6	24,9
	18	43	23,8	23,8	48,6
	19	12	6,6	6,6	55,2
	20	17	9,4	9,4	64,6
	21	15	8,3	8,3	72,9
	22	25	13,8	13,8	86,7
	23	13	7,2	7,2	93,9
	24	4	2,2	2,2	96,1
	25	7	3,9	3,9	100,0

	Total	181	100,0	100,0	
--	-------	-----	-------	-------	--

A résztvevők iskolai végzettsége, vagy azon intézmény típusa, amelyben tanul					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Gimnázium	63	34,8	34,8	34,8
	Szakközépiskola	17	9,4	9,4	44,2
	Szakiskola	13	7,2	7,2	51,4
	Felsőfokú	88	48,6	48,6	100,0
	Total	181	100,0	100,0	

A résztvevők lakóhelye					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Főváros	83	45,9	45,9	45,9
	Vidéki város	59	32,6	32,6	78,5
	Község	24	13,3	13,3	91,7
	Falu	15	8,3	8,3	100,0
	Total	181	100,0	100,0	

A résztvevők családi állapota					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Egyedülálló	106	58,6	58,9	58,9
	Kapcsolatban	66	36,5	36,7	95,6
	Élettársi kapcsolatban	4	2,2	2,2	97,8
	Házasság	3	1,7	1,7	99,4
	Egyéb	1	,6	,6	100,0
	Total	180	99,4	100,0	
Missing	System	1	,6		
Total		181	100,0		

9.2.2. Leíró statisztika (Mérőeszközök pontértékei)

3 kategóriás összpontszám változó					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nincs agreszió (0-40)	77	42,5	42,5	42,5
	közepes (41-60)	76	42,0	42,0	84,5
	súlyos (61-)	28	15,5	15,5	100,0
	Total	181	100,0	100,0	

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Buss-Perry összpontszám	181	7,00	101,00	44,0884	17,19732
Buss-Perry Fizikai Agresszió összpontszám	181	,00	36,00	9,4807	7,08331
Buss-Perry Verbális Agresszió összpontszám	181	,00	20,00	10,1989	3,67336
Buss-Perry Düh összpontszám	181	,00	25,00	10,5193	5,82580
Buss-Perry Hosztilitás összpontszám	181	,00	28,00	13,8895	5,40462
Valid N (listwise)	181				

Statistics				
		Novelty Seeking	Harm Avoidance	Reward Dependence
N	Valid	181	181	181
	Missing	0	0	0

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Exploratory excitability vs stoic rigidity	181	1,00	10,00	5,7459	2,10332
Impulsiveness vs Reflection	181	,00	9,00	3,9392	2,50813
Extravagance vs Reserve	181	,00	9,00	4,9171	2,55795
Disorderliness vs Regimentation	181	,00	11,00	6,6298	2,32642
Novelty Seeking	181	4,00	36,00	21,2320	6,87114
Anticipatory worry & Pessimism vs Uninhibited optimism	181	,00	11,00	4,9392	2,75311
Fear of uncertainty	181	,00	6,00	2,5635	1,88933

Shyness with strangers	181	,00	8,00	3,9061	2,18251
Fatigability & asthenia	181	,00	9,00	4,3757	2,49717
Harm Avoidance	181	2,00	32,00	15,7845	7,11829
Sentimentality	181	1,00	9,00	6,0552	1,74714
Persistence	181	1,00	11,00	5,9171	2,72413
Attachment	181	1,00	12,00	7,3591	2,65587
Dependence	181	,00	7,00	3,5580	1,65099
Reward Dependence	181	4,00	26,00	16,9724	4,11019
Valid N (listwise)	181				

Statistics				
		Novelty Seeking	Harm Avoidance	Reward Dependence
N	Valid	181	181	181
	Missing	0	0	0
Mean		21,2320	15,7845	16,9724
Std. Error of Mean		,51073	,52910	,30551
Std. Deviation		6,87114	7,11829	4,11019
Variance		47,213	50,670	16,894
Minimum		4,00	2,00	4,00
Maximum		36,00	32,00	26,00
Sum		3843,00	2857,00	3072,00

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Cyberbullying áldozati skála	181	9,00	22,00	11,4696	2,50009
Cyberbullying elkövetői skála	181	5,00	13,00	5,6685	1,27826
Valid N (listwise)	181				

Statistics			
		Cyberbullying áldozati skála	Cyberbullying elkövetői skála
N	Valid	181	181
	Missing	0	0
Mean		11,4696	5,6685
Minimum		9,00	5,00
Maximum		22,00	13,00

Statistics		
Grasmick		
N	Valid	181

	Missing	0
Mean		52,4917
Std. Deviation		10,89221
Minimum		24,00
Maximum		83,00

9.2.2. Hipotézisvizsgálatok

Descriptives									
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Grasmick kérdőív összpontszám változó	,00	41	56,5854	10,86963	1,69755	53,1545	60,0162	29,00	83,00
	1,00	81	52,3704	10,80098	1,20011	49,9821	54,7587	26,00	83,00
	2,00	7	53,5714	11,38504	4,30314	43,0420	64,1008	37,00	64,00
	3,00	52	49,3077	10,18946	1,41302	46,4709	52,1445	24,00	71,00
	Total	181	52,4917	10,89221	,80961	50,8942	54,0893	24,00	83,00
Reward Dependence	,00	41	17,1707	4,31800	,67436	15,8078	18,5337	4,00	25,00
	1,00	81	16,7407	4,31213	,47913	15,7873	17,6942	4,00	26,00
	2,00	7	17,8571	3,23669	1,22336	14,8637	20,8506	12,00	21,00
	3,00	52	17,0577	3,79067	,52567	16,0024	18,1130	11,00	26,00
	Total	181	16,9724	4,11019	,30551	16,3695	17,5752	4,00	26,00
Harm Avoidance	,00	41	13,5366	5,70130	,89039	11,7370	15,3361	2,00	26,00
	1,00	81	17,8765	7,39321	,82147	16,2418	19,5113	2,00	32,00
	2,00	7	15,2857	7,01699	2,65217	8,7961	21,7753	5,00	24,00
	3,00	52	14,3654	6,97904	,96782	12,4224	16,3084	2,00	29,00
	Total	181	15,7845	7,11829	,52910	14,7405	16,8286	2,00	32,00
Novelty Seeking	,00	41	19,8780	6,33323	,98908	17,8790	21,8771	8,00	32,00
	1,00	81	20,7160	7,08208	,78690	19,1501	22,2820	7,00	35,00
	2,00	7	18,1429	8,89623	3,36246	9,9152	26,3705	4,00	31,00
	3,00	52	23,5192	6,21665	,86209	21,7885	25,2500	12,00	36,00
	Total	181	21,2320	6,87114	,51073	20,2243	22,2398	4,00	36,00
Buss-Perry összpontszám	,00	41	47,6829	17,99505	2,81036	42,0030	53,3629	12,00	87,00
	1,00	81	44,1975	17,06855	1,89651	40,4234	47,9717	7,00	101,00
	2,00	7	37,1429	16,49675	6,23519	21,8859	52,3998	17,00	68,00
	3,00	52	42,0192	16,71619	2,31812	37,3654	46,6730	8,00	86,00
	Total	181	44,0884	17,19732	1,27827	41,5661	46,6107	7,00	101,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Grasmick kérdőív összpontszám változó	,106	3	177	,957
Reward Dependence	,421	3	177	,738
Harm Avoidance	,971	3	177	,408
Novelty Seeking	,645	3	177	,587
Buss-Perry összpontszám	,442	3	177	,724

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Grasmick kérdőív összpontszám változó	Between Groups	1223,606	3	407,869	3,586	,015
	Within Groups	20131,631	177	113,738		
	Total	21355,238	180			
Reward Dependence	Between Groups	11,817	3	3,939	,230	,875
	Within Groups	3029,044	177	17,113		
	Total	3040,862	180			
Harm Avoidance	Between Groups	668,150	3	222,717	4,664	,004
	Within Groups	8452,447	177	47,754		
	Total	9120,597	180			
Novelty Seeking	Between Groups	435,557	3	145,186	3,187	,025
	Within Groups	8062,697	177	45,552		
	Total	8498,254	180			
Buss-Perry összpontszám	Between Groups	1091,030	3	363,677	1,234	,299
	Within Groups	52143,555	177	294,596		
	Total	53234,586	180			

Multiple Comparisons								
Dependent Variable		(I) VictimVagyOffender	(J) VictimVagyOffender	Mean Differenc e (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
Grasmick kérdőív összpontszá m változó	LSD	,00	1,00	4,21500*	2,04408	,041	,1811	8,2489
			2,00	3,01394	4,36147	,490	-5,5932	11,6211
			3,00	7,27767*	2,22741	,001	2,8820	11,6734
		1,00	,00	-4,21500*	2,04408	,041	-8,2489	-,1811

			2,00	-1,20106	4,20148	,775	-9,4925	7,0904
			3,00	3,06268	1,89511	,108	-,6772	6,8026
		2,00	,00	-3,01394	4,36147	,490	-	11,6211
			1,00	1,20106	4,20148	,775	-7,0904	9,4925
			3,00	4,26374	4,29367	,322	-4,2096	12,7371
		3,00	,00	-7,27767*	2,22741	,001	-	11,6734
			1,00	-3,06268	1,89511	,108	-6,8026	,6772
			2,00	-4,26374	4,29367	,322	-	12,7371
	Bonferro ni	,00	1,00	4,21500	2,04408	,244	-1,2391	9,6691
			2,00	3,01394	4,36147	1,000	-8,6235	14,6514
			3,00	7,27767*	2,22741	,008	1,3344	13,2209
		1,00	,00	-4,21500	2,04408	,244	-9,6691	1,2391
			2,00	-1,20106	4,20148	1,000	-	12,4116
			3,00	3,06268	1,89511	,647	-1,9939	8,1193
		2,00	,00	-3,01394	4,36147	1,000	-	14,6514
			1,00	1,20106	4,20148	1,000	-	10,0095
			3,00	4,26374	4,29367	1,000	-7,1928	15,7202
		3,00	,00	-7,27767*	2,22741	,008	-	13,2209

			1,00	-3,06268	1,8951 1	,647	-8,1193	1,9939
			2,00	-4,26374	4,2936 7	1,00 0	- 15,720 2	7,1928
Reward Dependence	LSD	,00	1,00	,42999	,79289	,588	-1,1347	1,9947
			2,00	-,68641	1,6917 9	,685	-4,0251	2,6523
			3,00	,11304	,86400	,896	-1,5920	1,8181
		1,00	,00	-,42999	,79289	,588	-1,9947	1,1347
			2,00	-1,11640	1,6297 3	,494	-4,3326	2,0998
			3,00	-,31695	,73510	,667	-1,7676	1,1337

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test												
		Cyberbullying elkövetői skála	Cyberbullying áldozati skála	VictimVagy Offender	Grasmi ck kérdőív összpónts szám változó	Reward Depen dence	Harm Avoi danc e	Novelty See kin g	Buss-Perry Hosztili tás összpónts szám	Buss-Perry Düh összpónts szám	Buss-Perry Fizikai Agresszió összpónts szám	Buss-Perry összpónts szám
N		181	181	181	181	181	181	181	181	181	181	181
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	5,6685	11,4696	1,3867	52,4917	16,9724	15,7845	21,2320	13,8895	10,5193	9,4807	44,0884
	Std. Deviation	1,27826	2,50009	1,12775	10,89221	4,11019	7,11829	6,87114	5,40462	5,82580	7,08331	17,19732
Most Extreme Differences	Absolute	,374	,162	,308	,038	,088	,074	,069	,057	,076	,124	,046
	Positive	,374	,158	,308	,032	,064	,074	,069	,057	,076	,124	,046
	Negative	-,300	-,162	-,211	-,038	-,088	-,047	-,060	-,042	-,040	-,090	-,031
Kolmogorov-Smirnov Z		5,025	2,174	4,147	,512	1,188	,990	,933	,769	1,024	1,665	,626
Asymp. Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,956	,119	,281	,349	,596	,245	,008	,829

a. Test distribution is Normal.
b. Calculated from data.

Statistics					
		Buss-Perry Fizikai Agresszió összpontszám	Buss-Perry Düh összpontszám	Buss-Perry Hosztilitás összpontszám	Buss-Perry Verbális Agresszió összpontszám
N	Valid	181	181	181	181
	Missing	0	0	0	0
Mean		9,4807	10,5193	13,8895	10,1989
Std. Error of Mean		,52650	,43303	,40172	,27304
Median		8,0000	10,0000	14,0000	10,0000
Std. Deviation		7,08331	5,82580	5,40462	3,67336
Minimum		,00	,00	,00	,00
Maximum		36,00	25,00	28,00	20,00

Group Statistics					
	VictimVagyOffender	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
A résztvevők életkora (15-25 éves kor között)	1,00	81	18,91	2,613	,290
	3,00	52	19,73	2,951	,409

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
A résztvevők életkora (15- 25 éves kor között)	Equal variances assumed	1,745	,189	- 1,672	131	,097	-,817	,489	-1,784	,149
	Equal variances not assumed			- 1,628	99,237	,107	-,817	,502	-1,813	,179

Group Statistics					
	VictimVagyOffender	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
A résztvevők neme	1,00	81	1,63	,486	,054
	3,00	52	1,54	,503	,070

Descriptives									
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Buss-Perry Fizikai Agresszió összpontszám	,00	41	10,2683	7,01436	1,09546	8,0543	12,4823	1,00	32,00
	1,00	81	9,9630	7,88740	,87638	8,2189	11,7070	,00	36,00
	2,00	7	7,5714	6,75419	2,55284	1,3248	13,8180	2,00	22,00
	3,00	52	8,3654	5,73612	,79546	6,7684	9,9623	,00	22,00
	Total	181	9,4807	7,08331	,52650	8,4418	10,5196	,00	36,00
Buss-Perry Düh összpontszám	,00	41	11,6585	5,96075	,93091	9,7771	13,5400	,00	24,00
	1,00	81	10,6049	5,54229	,61581	9,3794	11,8304	,00	25,00
	2,00	7	10,0000	6,45497	2,43975	4,0301	15,9699	4,00	24,00
	3,00	52	9,5577	6,06634	,84125	7,8688	11,2466	,00	24,00
	Total	181	10,5193	5,82580	,43303	9,6649	11,3738	,00	25,00
Buss-Perry Hosztilitás összpontszám	,00	41	14,1463	5,64606	,88177	12,3642	15,9285	2,00	26,00
	1,00	81	14,0864	5,47996	,60888	12,8747	15,2981	5,00	28,00
	2,00	7	12,4286	3,90969	1,47773	8,8127	16,0444	8,00	20,00
	3,00	52	13,5769	5,35539	,74266	12,0860	15,0679	,00	28,00
	Total	181	13,8895	5,40462	,40172	13,0968	14,6822	,00	28,00
Buss-Perry Verbális Agresszió összpontszám	,00	41	11,6098	3,45600	,53974	10,5189	12,7006	4,00	18,00
	1,00	81	9,5432	3,52863	,39207	8,7630	10,3235	2,00	18,00
	2,00	7	7,1429	3,33809	1,26168	4,0556	10,2301	3,00	11,00
	3,00	52	10,5192	3,70739	,51412	9,4871	11,5514	,00	20,00
	Total	181	10,1989	3,67336	,27304	9,6601	10,7377	,00	20,00

Test of Homogeneity of Variances				
	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Buss-Perry Fizikai Agresszió összpontszám	1,415	3	177	,240
Buss-Perry Düh összpontszám	,395	3	177	,757
Buss-Perry Hosztilitás összpontszám	,809	3	177	,490

Buss-Perry Verbális Agresszió összpontszám	,004	3	177	1,000
---	------	---	-----	-------

ANOVA						
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Buss-Perry Fizikai Agresszió összpontszám	Between Groups	134,473	3	44,824	,892	,447
	Within Groups	8896,710	177	50,264		
	Total	9031,182	180			
Buss-Perry Düh összpontszám	Between Groups	103,778	3	34,593	1,020	,385
	Within Groups	6005,404	177	33,929		
	Total	6109,182	180			
Buss-Perry Hosztilitás összpontszám	Between Groups	25,866	3	8,622	,292	,831
	Within Groups	5231,924	177	29,559		
	Total	5257,790	180			
Buss-Perry Verbális Agresszió összpontszám	Between Groups	187,147	3	62,382	4,926	,003
	Within Groups	2241,693	177	12,665		
	Total	2428,840	180			

Group Statistics					
	VictimVagyOffender	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
A résztvevők iskolai végzettsége, vagy azon intézmény típusa, amelyben tanul	1,00	81	2,48	1,379	,153
	3,00	52	2,85	1,349	,187

X. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani a témavezetőmnek Matuszka Balázsnak, aki segített eligazodnom a tudományos cikkek és a statisztika világában. Ezen kívül szeretném kifejezni hálámat minden kedves kitöltőmnek, akik nélkül ez a kutatás nem valósulhatott volna meg. Végül, de nem utolsósorban köszönet illeti azokat a kedves csoporttársakat és barátokat, akik megosztásokkal, és e-mailekkel segítettek a kérdőív terjesztésében.